

**МЕДИЦИНСКИ УНИВЕРСИТЕТ – СОФИЯ  
ФАКУЛТЕТ ПО ОБЩЕСТВЕНО ЗДРАВЕ  
КАТЕДРА „МЕДИЦИНСКА ПЕДАГОГИКА”**

---

**БИННАЗ МУЗАФЕРОВА АСАНОВА**

**СОЦИАЛНО-МЕДИЦИНСКИ, ПЕДАГОГИЧЕСКИ И  
ПСИХОЛОГИЧЕСКИ АСПЕКТИ И ИНОВАЦИИ  
НА ОБУЧЕНИЕТО В СПЕЦИАЛНОСТ  
„МЕДИЦИНСКА КОЗМЕТИКА“**

**АВТОРЕФЕРАТ**

**НА ДИСЕРТАЦИОНЕН ТРУД  
ЗА ПРИСЪЖДАНЕ НА ОБРАЗОВАТЕЛНА И НАУЧНА СТЕПЕН  
„ДОКТОР”**

Област на висше образование: 7. „Здравеопазване и спорт“  
Професионално направление: 7.4. „Обществено здраве“ Научна специалност:  
„Социална медицина и организация на здравеопазването и фармацията”

**НАУЧЕН РЪКОВОДИТЕЛ**

**ПРОФ. СИЛВИЯ МЛАДЕНОВА МЛАДЕНОВА, ДМ**

**РЕЦЕНЗЕНТИ**

**ПРОФ. ТЕОДОР НИКОЛОВ ПОПОВ, ДП  
ПРОФ. Д-Р МИМИ ГЕОРГИЕВА СТОЙЧЕВА, ДМ**

София 2019

Дисертационният труд е одобрен и насрочен за защита от разширен катедрен съвет на Катедра „Медицинска педагогика“ при Факултет по Обществено здраве при Медицински Университет – София.

Дисертационният труд съдържа 148 страници и е онагледен с 18 таблици, 105 фигури и 6 приложения.

Библиографската справка включва 167 заглавия, от които 122 на кирилица и 45 на латиница.

**Научно жури:**

ПРОФ. ТЕОДОР НИКОЛОВ ПОПОВ, ДП

ПРОФ. Д-Р МИМИ ГЕОРГИЕВА СТОЙЧЕВА, ДМ

ПРОФ. ХРИСТИНА ТАНЧЕВА МИЛЧЕВА, ДП

ПРОФ. Д-Р КОСТА СЛАВОВ КОСТОВ, ДМ

ПРОФ. СИЛВИЯ МЛАДЕНОВА МЛАДЕНОВА, ДМ

**Резервни членове:**

ПРОФ. Д-Р ВЕСЕЛИН БОРИСОВ ВАСИЛЕВ, ДМН

ДОЦ. НАДКА НИКОЛОВА ВАСИЛЕВА, ДМ

Публичната защита ще се състои на 19.04.2019г. от 13.00 часа в зала №7 на Факултет по Обществено здраве, УМБАЛ „Царица Йоанна – ИСУЛ“ ЕАД, ул. „Бяло море“ №8, гр. София.

Материалите по защитата са на разположение в Сектор „Наука“ на Деканата на ФОЗ, МУ София, ул. „Бяло море“ №8, гр. София и на интернет страницата на МУ София.

Номерацията на таблиците и фигурите не отговаря на тази в дисертационния труд.

<b>СЪДЪРЖАНИЕ</b>	<b>страница</b>
ВЪВЕДЕНИЕ	5
<b>I. ЦЕЛ, ЗАДАЧИ И МЕТОДОЛОГИЯ НА ПРОУЧВАНЕТО</b>	7
1. Цел на проучването	7
2. Задачи на научното изследване	7
3. Хипотеза	7
4. Обект на изследването	8
5. Предмет на изследването	8
6. Контингент на изследването	8
7. Етапи на изследването	9
8. Методи на научното изследване	11
<b>II. РЕЗУЛТАТИ И АНАЛИЗ НА СОБСТВЕНИ ИЗСЛЕДВАНИЯ</b>	14
1. Анкетно проучване на обучавани	14
2. Анкетно проучване на потребители на кадри	35
3. Представяне на резултатите от отговорите на въпросите към потребители на естетични/козметични услуги	43
4. Педагогически експеримент	45
<b>ЗАКЛЮЧЕНИЕ</b>	59
<b>ИЗВОДИ</b>	61
<b>ПРЕПОРЪКИ</b>	62
<b>ПРИНОСИ</b>	63
Списък на научните публикации, свързани с дисертационния труд	64

## СПИСЪК НА ИЗПОЛЗВАНИТЕ СЪКРАЩЕНИЯ

<b>ВМИ</b>	Висш медицински институт
<b>ДОИ</b>	Държавни образователни изисквания
<b>ЕКР</b>	Европейска квалификационна рамка
<b>ЕПВО</b>	Европейското пространство за висше образование
<b>ЗПОО</b>	Закон за професионалното образование и обучение
<b>ЗВО</b>	Закон за висшето образование
<b>ИКТ</b>	Информационните и комуникационни технологии
<b>МК</b>	Медицински колеж
<b>МОН</b>	Министерство на образованието и науката
<b>МУ</b>	Медицински университет
<b>НАОА</b>	Национална Агенция по Оценка и Акредитация
<b>НАПОО</b>	Национална агенция за професионално образование и обучение
<b>ОП</b>	Оперативна програма
<b>УПЗ</b>	Учебно практическо занятие
<b>УЦЖ</b>	Учене през целия живот
<b>ЦПМИ</b>	Централен полувисш медицински институт
<b>ЦПО</b>	Център за професионално обучение
<b>AACS</b>	American Association of Cosmetology Schools
<b>ASCP</b>	Associated Skin Care Professionals
<b>CEPEC</b>	Confederation europeenne professionnelle des estheticiennes cosmeticiennes.
<b>CIDESCO</b>	Comité International d'Esthétique et de Cosmétologie
<b>NACCAS</b>	The National Accrediting Commission of Career Arts and Sciences
<b>SPA</b>	“Salus per aquam”
<b>UK</b>	United Kingdom
<b>USE</b>	The United States of America

## ВЪВЕДЕНИЕ

Динамичните промени в козметичната индустрия и естетичната медицина, развитието на BEAUTY, SPA, THALASSO & WELLNESS туризма и непрестанно нарастващите потребности на обществото от висококачествени козметични услуги, налагат все по-високи изисквания към квалификацията на кадрите в козметичния бранш.

В условията на съвременният живот, образованието се утвърди като една от темите с най-голямо обществено значение. Все повече преобладава мнението за необходимостта от предефиниране на целите на българското висше образование, с оглед новите изисквания на динамичната глобализация и предизвикателствата на бързоразвиващия се международен пазар на труда.

Подходящото обучение, компетентността на кадрите и качеството на услугите са ключови елементи за сектора на козметичния/естетичния бранш, както и за пазара на труда в тази сфера. Бъдещето и конкурентоспособността на сектора, както и благосъстоянието на обществото зависят изцяло от качеството на обучение.

С разкриването, към структурите на Медицинските университети – Медицинските колежи в страната, на специалност „Медицинска козметика“ в направление „Здравни грижи“ се даде възможност за подготовка на кадри, чиито знания, умения и компетенции да могат да отговорят на нуждите на съвременния човек.

Основната роля на „медицинския козметик“ (международни наименования – aesthetician, beauty therapist, medical aesthetician и др.) се изразява в осигуряване на качествени, здравословни, козметични грижи и превенция на здравето. Професионалните дейности, които изпълнява са: в областта на здравните грижи и в сферата на обслужването - козметични услуги, козметичен бранш.

Изправено пред предизвикателствата на съвременното, като: технологичното развитие, социалното и здравно състояние на модерното общество, както и иновативните образователни системи, обучението в специалността е подложено на устойчиви процеси на промяна. Това от своя страна, налага сформиранието на нови социално-значими аспекти, претендиращи за различен подход в обучителната подготовка на тези кадри.

Актуалността на проблема за обучението в специалност „Медицинска козметика“ се основава на предизвикателството от европейската и международна практика за развитие на професиите в настоящата тенденция за глобализиран свят. В този случай, аспектите и иновациите на обучението в специалността са свързани с развитието на кадрите и професията. За разлика от други страни, в България все още не са актуализирани регламентите и

стандартите, които да определят и наложат добри практики за прилагане на професионалните компетенции в сферата на козметичния/ естетичния бранш. Това, до голяма степен е предпоставка за нелоялна конкурентност на пазара на труда и затруднява реализирането на кадрите в техния пълен потенциал на полезност за икономиката и обществото.

Предвид факта, че професионалните компетенции на „медицинския козметик“ са пряко зависими от степента на образование и качеството на обучение, то необходимостта от унифициране на критериите за подготовка на тези кадри в България е наложителна.

По същността на самата специалност и обучението в нея, в България, са правени сравнително малко тематични разработки, което я характеризира като по-малко разглеждана и проучвана. Липсата на комплексно изследване по въпроса за обучението на кадри в специалност „Медицинска козметика“ и иновациите и перспективите пред него ни дава основание за реализиране на настоящото изследване. Уточняването на проблематичните области в обучението на специалността, би дало насоки за: актуализиране и осъвременяване на учебния процес; създаване на стандарти и добри практики; актуализиране на нормативната база, а също така изясняване необходимостта от продължаващо обучение.

Възникването и развитието на специалност „Медицинска козметика“ и успешната реализация на кадрите са неразделна част от развитието на *козметологията* в България и очертава важни ключови моменти в грижата за съвременният човек, неговото здраве и благополучие. В условията на високо конкурентна и бързо променяща се среда квалифицираните кадри са икономически устойчива инвестиция, с реална полезност за обществото и неговите нужди.

Това може да се постигне чрез осъзнаване на необходимостта от подготовката на специалисти по „Медицинска козметика“, за чиято реализация и развитие основна роля има обучението в условията на направлението „Здравни грижи“.

# **I. ЦЕЛ, ЗАДАЧИ И МЕТОДОЛОГИЯ НА ПРОУЧВАНЕТО**

## **1. ЦЕЛ НА ПРОУЧВАНЕТО**

Да се проучат факторите, определящи провеждането на съвременният учебен процес и да се усъвършенства организацията на обучението в теоретичен и практически аспект, с оглед внедряването на иновативни подходи и повишаване качеството на обучение на професионалистите по „Медицинска козметика“.

## **2. ЗАДАЧИ НА НАУЧНОТО ИЗСЛЕДВАНЕ**

За постигане на целта на проучването са формулирани следните задачи:

2.1. Да се направи теоретико-методологично проучване по проблема за обучението по „Медицинска козметика“ в системата на висшето професионално образование.

2.2. Да се анализират методите, формите и подходите на обучение, в съвременните условия за протичане на учебния процес.

2.3. Да се проучи мотивацията на студентите за участие в обучението и да се извърши сравнителен анализ на основните фактори, които я пораждат.

2.4. Да се събере информация за различните аспекти на обучението, като се вземе предвид мнението на: – обучавани, потребители на кадри, потребители на козметични услуги и да се изработят анкетни карти, спомагащи за проучване мнението на респондентите относно обучението по „Медицинска козметика“.

2.5. Да се извърши анализ и оценка на полезността от класическите методи и иновативни подходи, използвани в обучението на студенти от специалност „Медицинска козметика“.

2.6. Да се покажат основните насоки и тенденции за усъвършенстване системата за обучение, на студентите от специалността, на базата на направеното проучване.

2.7. Да се внедрят иновативните методи на обучение и да се установи тяхната ефективност.

## **3. ХИПОТЕЗА**

Използваните иновативни методи и подходи в учебния процес ще повишат мотивацията на обучаваните за тяхното професионално развитие и последваща реализация. Оптимизирането на условията и факторите на учебната среда и процес ще доведе до по-висока ефективност и по-добра професионална подготовка на професионалистите по „Медицинска козметика“.

#### **4. ОБЕКТ НА ИЗСЛЕДВАНЕТО**

Обучението на професионалисти по „Медицинска козметика“ с неговата същност и специфика.

#### **5. ПРЕДМЕТ НА ИЗСЛЕДВАНЕТО**

Анализиране на социално-медицинските, психологически, педагогически и организационни аспекти и иновативни подходи в обучението на студенти от специалност „Медицинска козметика“ в условията на висшето образование, с неговите проблематики и перспективи за развитие и определяне и изследване ролята на отделните фактори и условия.

#### **6. КОНТИНГЕНТ НА ИЗСЛЕДВАНЕТО**

Анкетирани са общо **269** лица, от които **133** броя обучавани, **18** броя потребители на кадри, **90** броя потребители на козметични/естетични услуги и **28** броя студенти, участващи в педагогически експеримент.

##### **6.1. Обучавани**

- В анонимното анкетно проучване, имащо за цел да изследва същността и спецификата на обучението по „Медицинска козметика“, са включени 133 броя обучавани от професионално направление „Здравни грижи“, специалност „Медицинска козметика“ – студенти от 1-ви; 2-ри; 3-ти курс и завършили (дипломанти), от медицинските колежи в София, Пловдив и Варна, изследвани със собствена анкетна карта.
- В проведено анкетно проучване за полезността от иновативните подходи на обучение (приложени чрез педагогически експеримент) са включени 28 броя студенти от 2-ри и 3-ти курс на специалност „Медицинска козметика“, към Медицински колеж София, изследвани със собствена анкетна карта.

##### **6.2. Потребители на кадри**

- В анонимното анкетно проучване, имащо за цел да изследва същността и спецификата на обучението по „Медицинска козметика“, са включени 18 броя потребители на кадри, в лицето на: наставници, работодатели, колеги и бизнес партньори, изследвани със собствена анкетна карта.

##### **6.3. Потребители на козметични/естетични услуги**

- В анонимното анкетно проучване, имащо за цел да изследва мнението на потребители на козметични/естетични услуги относно компетентността и степента на образование на кадрите в сферата, са включени 90 броя респонденти (посетители и изложители на специализирано изложение за медицина, стоматология и естетика), изследвани със собствена анкетна карта.

## 7. ЕТАПИ НА ИЗСЛЕДВАНЕТО

### 7.1. Подготвителен етап

- ❖ Проучване, анализ и синтез на научната литература по темата. Проучване на: същността на обучението на професионалистите по „Здравни грижи“; нормативната уредба; мотивацията; особеностите на обучението в специалност „Медицинска козметика“; функциите и ролята на преподавателя; традиционните и иновативни форми, методи и подходи на обучение в сферата на висшето образование.
- ❖ Анализ на данните от проведени предварителни проучвания по проблематиката за обучението на професионалисти по „Медицинска козметика“ и набавяне на необходимата информация за планиране, организация и провеждане на настоящето изследване.
- ❖ Подготвяне на методиките за изследване и определяне на извадката.
- ❖ Подготовка за провеждане на изследването:
  - получаване на разрешение от Директорите на Медицинските колежи по места за провеждане на проучването.
  - разработване, отпечатване и размножаване на четири вида анкетни карти, адресирани към основните групи респонденти: 1. Обучавани; 2. Потребители на кадри; 3. Потребители на козметични/естетични услуги; 4. Експериментална група студенти – иновативни подходи на обучение.

1. В разработената анкетна карта, която представлява съвкупност от въпроси, насочени към събиране на необходимата информация за целите на проучването сред обучаваните (студенти и дипломанти) от специалност „Медицинска козметика“, се съдържат **56** броя въпроси. Те са насочени към изследване мнението на респондентите относно социално-медицинските; психологически, педагогически и организационни аспекти и иновативни подходи на обучението в специалността, както и възможностите за академичното израстване и квалификацията на кадрите.

2. В разработената анкетна карта за потребители на кадри въпросите са сходни, спрямо тези на обучаваните, поднесени по подходящ начин за да се получи информация от респондентите, като участници в учебния процес и техния по-широк мироглед за предимствата, недостатъците и необходимите промени в обучението. Анкетната карта съдържа **26** броя въпроси.

3. В разработената анкетна карта за потребители на козметични/естетични услуги са включени въпроси, чрез които се цели проучване мнението на респондентите относно компетентността и степента на образование на кадрите, предлагащи този тип услуги. Анкетната карта съдържа **5** броя въпроси.

4. В разработената анкетна карта за проучване мнението на студентите (участващи в педагогически експеримент) относно иновативните подходи на обучение и тяхната полезност са включени въпроси, които разглеждат основните три нови метода на учене – моделиране, ролева игра и обучение в реални работни условия. Анкетната карта съдържа **15** броя въпроси.

В инструкциите за попълване на анкетните карти е отбелязано, че изследването има научен характер. Може да се приеме, че степента на надеждност на данните е висока поради анонимния характер на анкетата, както и поради напълно доброволния характер на участие.

## **7.2. Изследователски етап – събиране на данни**

❖ Провеждане на емпиричното изследване:

Периодът за провеждане на изследването е осъществено през 2018г. Основен критерии за подбора на изследваните лица в това проучване е доброволното участие.

При подбора на студентите иммахме желание да обхванем студенти от четирите медицински колежа в страната, където се провежда обучение в специалност „Медицинска козметика“, но от един не получихме отговор да проведем или не проучването. В крайна сметка, проучването обхвана студенти от специалността в медицинските колежи в София, Пловдив и Варна.

В групата на потребителите на кадри бяха поканени да участват наставници; преподаватели; работодатели и бизнес партньори, които имат пряко наблюдение върху учебния процес, следвайки принципа за доброволно участие.

В групата на потребителите на козметични/естетични услуги бяха анкетирани на случаен принцип лица, в условията на специализирано изложение за медицина, стоматология и естетика.

В групата на педагогическия експеримент за иновативни подходи бяха включени доброволно студенти от 2-ри и 3-ти курс.

❖ Анализ и статистическа обработка на получените резултати.

Анализ на данните от проведеното изследване.

## **7.3. Заключение етап**

❖ Формулиране на научно обосновани изводи и практически препоръки за оптимизиране, развитие и синхронизиране на обучението на „медицинските козметици“ и представяне на иновациите и перспективите стоящи пред него.

❖ Извеждане на резултатите от степента на полезност на иновативните подходи, използвани в педагогическия експеримент и изготвяне на препоръки за тяхното развитие и внедряване в учебния процес, с цел повишаване качеството на обучение.

- ❖ Формулиране на стратегии за оптимизиране на организационните аспекти на обучението и проектно ориентирана учебна програма за следдипломно обучение и квалификация на кадрите.
- ❖ Формулиране на ключови фактори, с цел създаване на проект за изготвянето на Единни Държавни Изисквания, регулиращи обучението в специалността.

## 8. МЕТОДИ НА НАУЧНОТО ИЗСЛЕДВАНЕ

### 8.1. Документален метод

Проучване на литературни и официални електронни източници по проблематиката; проучване на закони, подзаконови нормативни и други документи относно обучението на медицинските кадри; проучване на учебна документация за осъществяване на обучението в специалност „Медицинска козметика“; проучване на спецификата на обучението в български и международни учебни институции и различните направления на специалността; проучване на ролята и функциите на преподавателите, наставниците и бизнес средите, включени в обучението на професионалистите по „Медицинска козметика“.

### 8.2. Социологически методи

#### 8.2.1. Анкетен метод – пряко анкетно проучване

Изготвяне на собствени анкетни карти и провеждане на проучване сред: обучавани от специалност „Медицинска козметика“ в три от четирите медицински колежа на територията на страната, в които се обучават такива кадри; потребители на кадри, в лицето на наставници, работодатели, и др.; потребители на козметични/естетични услуги, в лицето на посетители на специализирано медицинско изложение; студенти, участващи в педагогически експеримент.

- Анкета № 1 – Съдържа **56** броя въпроси от затворен и отворен тип. Чрез тях се цели установяване мнението и отношението на обучаваните от специалност „Медицинска козметика“ към аспектите в процеса на обучението и факторите, които му влияят.
- Анкета № 2 - Състои се от **26** броя въпроси от смесен тип. С въпросите се цели да се уточнят някои особености на учебния процес, да се проучи мнението на потребителите на кадри относно организацията и структурата на учебния процес; нивото на придобитите теоретически и практически знания на подготвяните кадри; да се установи има ли нужда от академично израстване и допълнителна квалификация, както и регламентирането на дейностите, свързани с компетенциите и професията.

- Анкета № 3 – Съдържа **5** броя въпроси от затворен тип, насочени към потребителите на козметични/естетични услуги. Целта е да се установи мнението на респондентите относно квалификацията и степента на образование на кадрите, работещи в сферата на козметичните/естетични услуги.
- Анкета № 4 – Включва в себе си **15** броя въпроси от затворен тип, засягащи новите методи на учене. Има за цел да проучи мнението на студентите относно полезността от прилаганите иновативни подходи на обучение, в условията на педагогически експеримент.

### **8.3. Педагогически експеримент**

Прилагане на педагогически експеримент чрез използването на три иновативни подхода на обучение на студентите от специалност „Медицинска козметика“, към Медицински колеж София.

Провеждане на експеримента в условията на учебен процес; проследяване на ефективността от използваните иновативни подходи на обучение; провеждане на анкетно проучване сред студенти от 2-ри и 3-ти курс, участващи в педагогическия експеримент.

### **8.4. Математико-статистически методи за обработка и анализ на резултатите от проучването**

За обработване на данните са ползвани следните статистически подходи – дескриптивен метод (описателен подход), инферентен метод, корелационен анализ, дисперсионен анализ и непараметричен анализ. При дескриптивният метод данните се ползват за определяне на средни стойности от извадката. Чрез инферентният метод се изследва извадка и резултатите от нея се отнасят към резултата за цялата съвкупност. Корелационният анализ се прилага за установяване наличието на зависимост между променливите величини; както и измерване на нейната сила (степен) и посока. Статистическите показатели от корелационния анализ са представени чрез коефициенти на корелация. В зависимост от естеството и броя на променливите величини, те могат да бъдат различни, но стойността им винаги е в границите от -1 до +1. За сравнение на резултатите между отделните групи в повечето случаи се използва дисперсионен анализ. При графичното изобразяване на резултатите от дисперсионните анализи са отбелязани средните стойности заедно с 95% доверителни интервали. Резултатите се представят посредством графики и таблици. Използва се  $\chi^2$  теста (Chi-squared test) за статистическа независимост. Чрез  $\chi^2$  теста се дава отговор на въпроса дали една връзка съществува обективно или не. Методът не моделира връзката и не обяснява теснотата ѝ. Методът се основава на сравнение на две разпределения - емпирично и

теоретично. Когато е необходимо да бъдат изследвани множествени връзки се използва многофакторен  $\chi^2$  метод. За нашето изследване беше необходимо да се спрем върху метода на Л. Гутман, тъй като при него се изследва връзката между три явления едновременно. Решението за отхвърляне или приемане на нулева хипотеза, което означава решение за наличие или отсъствие на статистическа значимост на наблюдавания ефект, се взема въз основа на стойността на оценено ниво на значимост **p-value** , която стойност допуска основна интерпретация като вероятност за грешка при отхвърляне хипотезата за нулев ефект (грешка от първи род). Малките стойности на **p** дават основание за отхвърлянето на нулевата хипотеза и приемане на предположението, че наблюдаваният ефект е статистически значим. Обикновено при **p < 0,05** се приема, че наблюдаваният ефект е значим. Когато стойността на **p** е близка до 0,05(5%), решението дали има значимост или не зависи от автора (в този случай може да се говори за значим на границата ефект).

Обобщаващите (латентни) променливи се формират чрез фактор анализ по метода на максималното правдоподобие – скала (стандартно нормално разпределение).

Обработката на емпиричните данни е извършена с помощта на: продукта **SPSS v. 17.0** и **Data Analysis Excel (office 2016) for Windows, v. 10**.

## II. РЕЗУЛТАТИ И АНАЛИЗ НА СОБСТВЕНИ ИЗСЛЕДВАНИЯ

Анкетните проучвания са един от най-информативните подходи, особено при проблеми зависещи от много фактори, какъвто е случаят с познанията за традиционните методи и иновативни подходи на обучение. За целите на дисертационния труд е проведено анкетно проучване, включващо в себе си въпроси относно социално-медицинските, психологически и педагогически аспекти и иновативни методи на обучение в специалност „Медицинска козметика“.

Представени са общо **269** броя попълнени, анонимни анкетни карти, от които **133** участници са от групата на обучаваните; **18** участника от групата на потребители на кадри (наставници/работодатели/колеги/бизнес партньори); **90** са от групата на потребителите на козметични/естетични услуги, а **28** респондента са от групата, на педагогическия експеримент. (Таблица 1)

**Таблица 1. Групи респонденти**

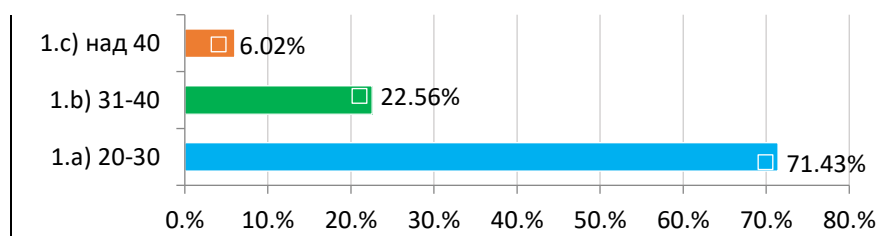
Група	Брой
Обучавани (студенти, дипломанти)	133
Потребители на кадри (наставници/работодатели/колеги/бизнес партньори)	18
Потребители на козметични/естетични услуги	90
Експериментална група обучавани	28
<b>Общо</b>	<b>269</b>

### 1. АНКЕТНО ПРОУЧВАНЕ – ОБУЧАВАНИ

#### 1.1. Социални аспекти

Разглежданите социални аспекти в анкетата обхващат следните компоненти: възраст; семейно положение; деца; работа, както и очакванията спрямо социалната среда, които респондентите имат след завършване на обучението си.

**Фигура 1.**  
Възрастови групи  
сред обучаваните



На фигура 1. е представено разпределението на участниците по възраст. Повисок относителен дял има групата „20-30 години“ (71,43%), около ¼ от респондентите са над 30 годишна възраст, като от тях 6.02% са над 40г. Това ни насочва да отбележим, че се наблюдава тенденция и в по-късен етап след завършване на средното образование, специалността да е предпочитана като възможност за висше образование и последваща сфера на реализация.

По отношение на разпределението на респондентите по признак на семейно положение, данните са представени в таблица 2.

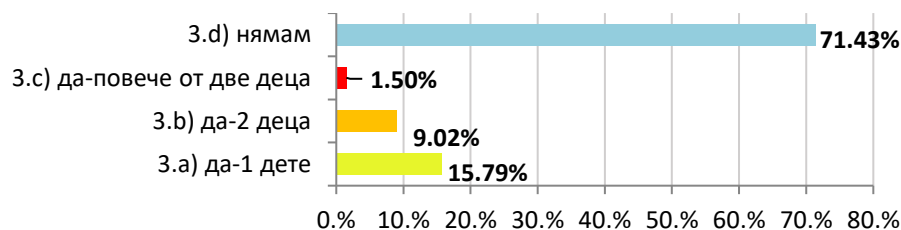
**Таблица 2. Семейно положение**

Отговор	брой	Относителен дял
2.a) несемеен/несемейна	81	60,90%
2.b) семеен/семейна	29	21,80%
2.c) разведен/разведена	8	6,02%
2.d) съжителство	15	11,28%
<b>Общо</b>	<b>133</b>	<b>100,00%</b>

От резултатите се вижда, че съотношението между групите „семейно ангажирани“ и „несемейни“, е приблизително 1:2. Това ни дава основание да считаме че, социалният фактор „семейно ангажиран“ сред обучаваните е значим и следва да се определи степента на влиянието му върху процеса на обучение.

Следващият въпрос от анкетата има за цел да проучи какъв е относителният дял на обучаваните, които отглеждат деца.

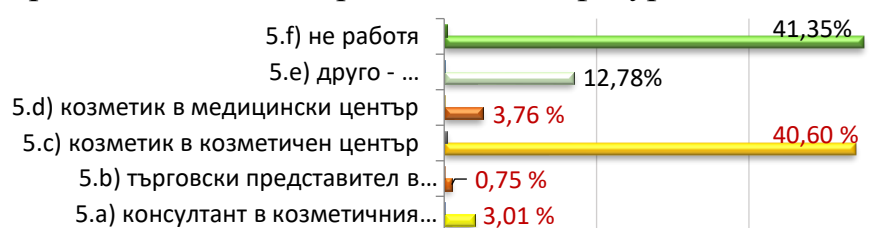
**Фигура 2.**  
Отглеждане на деца



На фигура 2. е представено разпределението на респондентите по показател „деца“. Приблизително 1/4 от анкетираните посочват, че имат деца или се грижат за такива. Резултатите ни насочват да разгледаме този показател, като може би най-големия по тежест в социален аспект, с предполагаемо отношение към степента на участие и нивото на подготовка на учащите в процеса на обучение. С оглед на предоставянето на възможността за „Учене през целия живот“ възниква и необходимостта от адаптиране на организацията на учебния процес, с цел да се удовлетвори желанието за учене и професионално развитие на повече участници от групата на „учащи родители“.

По отношение на показателите „работещи и неработещи“, резултатите от разпределението на респондентите са представени на фигура 3.

**Фигура 3.**  
Работна ангажираност

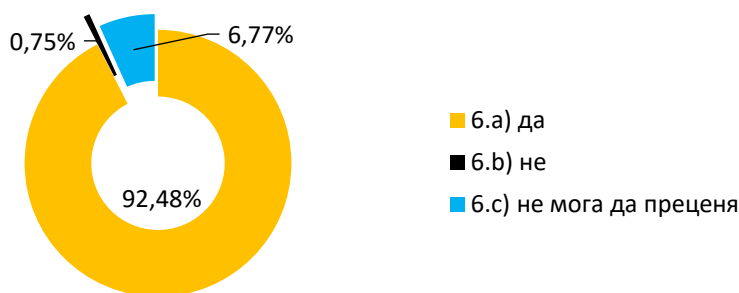


\* Сборът от процентите е по-голям от 100, тъй като анкетираните са давали повече от един отговор.

Прави впечатление, че около 60% са посочили, че работят, като 48% от тях в сферата на естетиката и козметичния бранш. Тази съпоставка ни дава основание да приемем, че желанието за повишаване на квалификацията и степента на образование на работещите в сферата е тенденция и може да се очаква увеличаване на броя им.

Следващата по значимост цел е да се проучи нагласата на респондентите относно пряката зависимост между обучението в специалността и тяхното професионално израстване. Резултатите са представени на фигура 4.

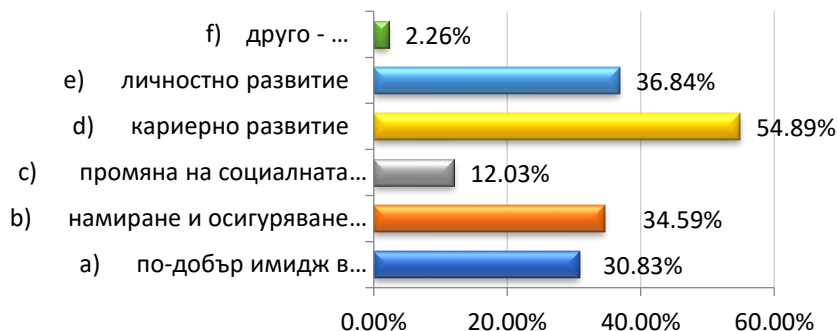
**Фигура 4.**  
Професионално израстване



Високият относителен дял на респондентите (92,48%) с утвърдителен отговор ясно показва убедеността им в тяхната успешна професионална реализация, след завършване на обучението си. Този резултат, ни дава основание да мислим, че мотивацията на кандидатите за тази специалност е изключително висока, което е и признак за необходимостта от нейното съществуване и развитие.

С цел да се конкретизират мотивите за желанието на респондентите да изучават тази специалност, е поставен въпрос относно очакването, което имат след завършване на обучението си.

**Фигура 5.**  
Очаквания на респондентите след завършване на обучението си



\* Сборът от процентите е по-голям от 100, тъй като анкетираните са давали повече от един отговор.

По-високият относителен дял на респондентите (54,89%) посочват „*кариерно развитие*“, последвано с приблизително еднаква тежест от „*лично развитие*“ (36,84%) и „*доходоносна работа*“ (34,59%). Не по-малък е и дела на посочилите отговора „*професионален имидж*“ (30,83%), а 12,03% разчитат на промяна в социалната им среда. Тези резултати съответстват на предходните отговори от фигура 4., където около 92% отговарят утвърдително относно тясната връзка на обучението и професионалното им израстване.

При приложен корелационен анализ, между студентите в различните курсове и техните отговори, се определи дали има промяна в нагласите и очакванията им през годините на обучение. Данните са представени в таблица 3.

**Таблица 3. Анализ относно промяната на очакванията на респондентите в зависимост от курса на обучение**

курс на обучение	*коэффициент на корелация	Измерител/до 1/
м/у 1 и 2 курс	<b>0.80</b>	силна връзка и зависимост, близка до <b>1</b>
м/у 2 и 3 курс	<b>0.97</b>	силна връзка и зависимост, близка до <b>1</b>
м/у 3 курс и дипломанти	<b>0.69</b>	силна връзка и зависимост, близка до <b>0.7</b>

От резултатите се вижда, че с течение на курсовете се наблюдава зависимост в отговорите им. Това ни дава основание да приемем, че промяната в нагласите и очакванията е пряко зависима от курса на обучение, т.е. с всеки изминал курс, нагласите и очакванията се променят спрямо предходния.

Яснотата и категоричността в отговорите на респондентите потвърди нашата увереност в необходимостта от задълбочаване на проучването, разглеждайки и други аспекти на обучението в специалността. Тази конкретика е от съществено значение и относно определянето степента на критичност на респондентите към организацията и протичането на учебния процес.

За да определим дали има влияние обучението в специалността върху социалният живот на обучаваните, дадохме възможност на респондентите да изкажат личното си мнение в свободен текст при следния въпрос: „*Моля, опишете с какво обучението промени Вашият социален живот?*“ (таблица 4.)

**Таблица 4. Настъпили промени в социалния живот по време на обучението**

Отговор	брой	Отн.д.
нови контакти; перспектива за нови възможности; знания и нови приятели; натрупване на професионален опит; възможност за израстване в кариерата; добиване на самочувствие и знания; нова работа; висока медицинска култура, запознанство с много лекари и хора в съответния бранш; развитие на салоните, комуникативни умения; добър старт и подготовка, улеснявайки намирането на работа по професията; подобри качеството ми на работа.	118	88,72%
без отговор	15	11,28%
<b>Общо</b>	<b>133</b>	<b>100 %</b>

Активността в отговорите е висока, като 88,72% от анкетиранияте са посочили конкретни промени в социалният им живот. Прави впечатление, че респондентите осъзнават и оценяват полезността на обучението в колежа.

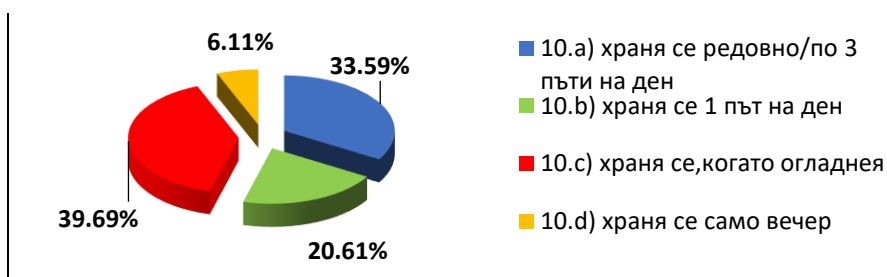
От отговорите ясно се вижда, че за тях то е не само форма на придобиване на знания и умения, но и съществен ключов момент в изграждането на професионални и лични контакти и взаимоотношения; в развитието на личностни качества и умения; в придобиване на увереност в общуването; в осъзнато самочувствие и себеутвърждаване.

## 1.2. Здравни аспекти

Следващите няколко въпроса имат за цел да се получи информация относно здравната култура и навици на обучаваните, както и влиянието на учебния процес върху тях. Разглежданите здравни аспекти в анкетата обхващат следните компоненти: хранене, физическа активност (спорт), почивка, стрес.

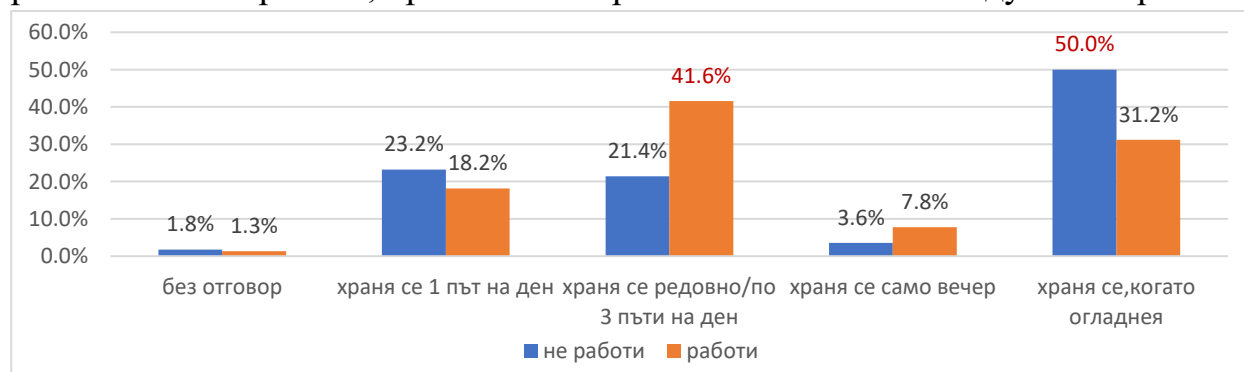
С цел да определим хранителните навици на студентите по време на учебен процес, решихме да ги попитаме за техния режим на хранене.

**Фигура 6.**  
Режим на хранене



Резултатите показват, че едва 33.59% от анкетиранияте посочват общоприетият стандарт за редовен режим на хранене – три пъти на ден; 39,69% от тях се хранят, когато огладнеят; 20,61% се хранят веднъж на ден, а около 6% само вечер.

За да определим дали работната ангажираност на учащите има отношение към режима им на хранене, приложихме сравнителен анализ между отговорите.



**Фигура 7.** Относителен дял на отговорилите респонденти при сравнението между работна ангажираност и режим на хранене

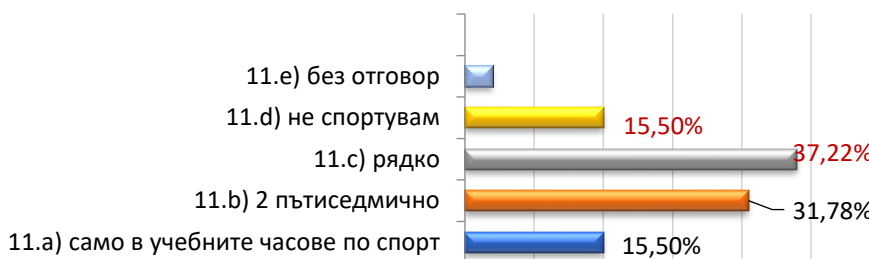
Според **\*коефициент на корелация** на получените данни се установява силна връзка между работната ангажираност и здравословния режим на хранене -

**0,70** (силна връзка, близка до **1**). Този резултат показва, че работещите са с подобър режим на хранене (3 пъти на ден) спрямо неработещите. Предвид по-голямата ангажираност на времето на „работещите учащи“ се оказва, че те имат изградени навици за сравнително добър режим на хранене, отколкото останалите.

Относно определянето на физическата активност и възпитание на студентите, ги помолихме да посочат колко често спортуват. Подобни на предходните резултати, свързани с храненето, се наблюдават и в отговорите по показател „спорт“, чието разпределение е посочено на фигура 8.

### Фигура 8.

**Физическа активност и възпитание на обучаваните**

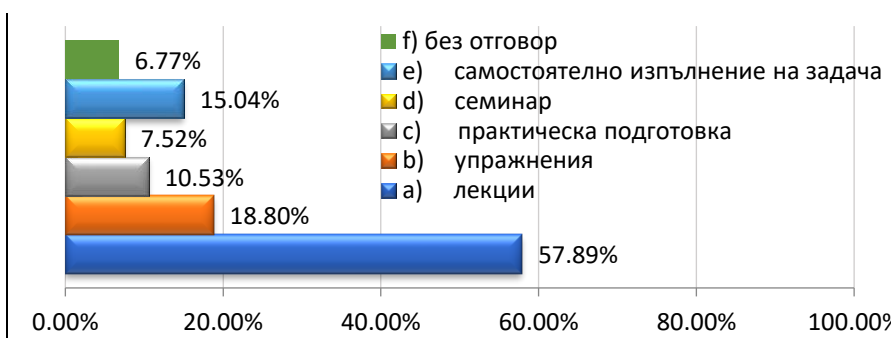


Добри навици за физическа активност са посочили 31,78% от участниците; 37,22% отговарят че, спортуват рядко; 15,50% не спортуват и също толкова го правят само в часовете по спорт (15.50%). Макар че, в периода на обучение е предоставена възможност за поддържане на физическото здраве и активност, около **1/2** от респондентите не проявяват интерес и желание. Този резултат ни дава основание да приемем че, това по-скоро се дължи на лична култура, навик или желание на респондента, но не и липса на условия за спортни дейности.

В контекста на здравните аспекти е разгледан и момента с влиянието на учебния процес върху тонуса на обучаваните. За да разберем коя от формите на обучение е по-натоварваща и изморителна за учащите, ги помолихме да посочат своя отговор.

### Фигура 9.

**Форми на обучение и влиянието им върху тонуса на обучаваните**



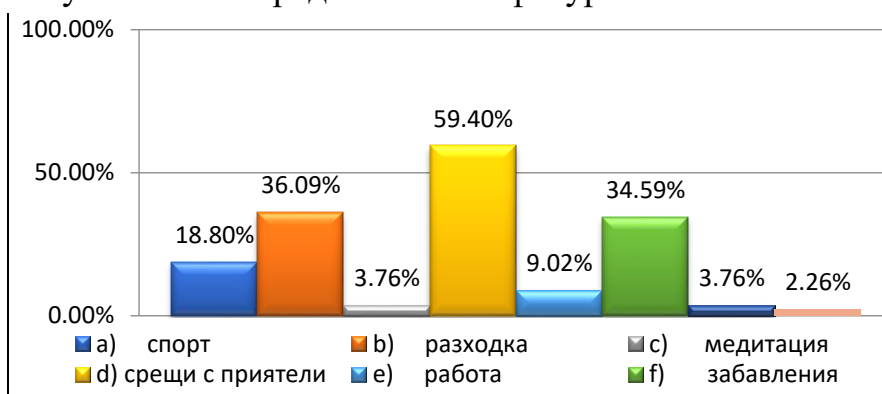
\* Сборът от процентите е по-голям от 100, тъй като анкетираните са давали повече от един отговор.

Прави впечатление, че лекциите са с най-висок дял (57,89%) на натоварване и умора при обучаваните. Този показател ни дава основание да мислим, че е необходимо преосмисляне и детайлно анализиране на провеждането на лекциите, като форма на обучение. Също така, допускаме че, тази умора и натовареност може да повлияват демотивиращо върху студентите, което от

своя страна да се отразява върху качеството на обучение и знанията им. С цел оптимизиране на способностите на учащите да усвояват по-добре теоретичната част от обучението си, методите и подходите на лекционната част следва да бъдат променени и адаптирани. Това от своя страна, налага изграждането на цялостна концепция за провеждането на лекциите, в който процес следва да бъдат включени преподаватели от всички дисциплини.

При съвременният начин на живот справянето със стреса е един от основните показатели за успешна адаптивност на индивидите. В условията на учене, работа и семейство тези качества са изключително необходими. За целта, за да разберем по какъв начин обучаваните се справят със стреса, и дали отделят време за това, дадохме възможност на анкетираните да посочат няколко възможности. Резултатите са представени на фигура 10.

**Фигура 10.**  
Начини за справяне със стреса по време на учебен период

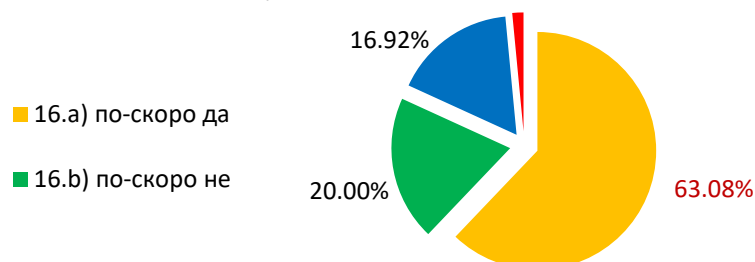


\*Сборът от процентите е по-голям от 100, тъй като анкетираните са давали повече от един отговор.

Най-висок дял като начин за справяне със стреса респондентите са посочили „среща с приятели“ (59,40%), следвани с почти еднакви стойности от начините „разходка“ (36,09%) и „забавления“ (34,59%), като 18,80 % от тях предпочитат и „спорт“. Склонни сме да приемем, че „приятелската атмосфера и взаимоотношения“ оказва изключително благоприятно въздействие върху справянето със стреса, при анкетираните. Може би, това е и показател, който следва да се вземе предвид и в учебната обстановка, с цел създаване на усещането за „приятелска среда“. Считаме че, това ще допринесе за регулирането на нивата на стрес сред учащите.

Следващият въпрос цели да установи дали натовареността на учебния график е съобразен с възможностите на студентите.

**Фигура 11.**  
Натовареност на учебния график спрямо възможностите на обучаваните



Макар и посочените високи нива на стрес, тук с най-голям относителен дял (61.65%) от студентите заявяват, че натовареността на учебния график отговаря на техните възможности. Бихме могли да приемем този показател, като добро разпределение на учебните часове и време.

По време на проучването, за нас, беше важно да установим какви са вижданията на студентите относно здравословната среда на обучение. За целта ги попитахме следното: „Кой е водещият за Вас фактор за протичане на учебния процес в добра здравословна среда?“

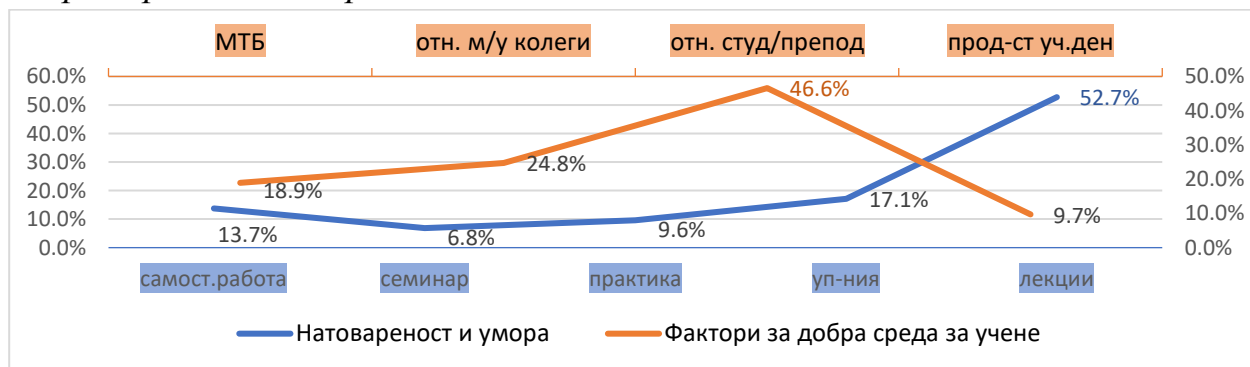
**Фигура 12.**  
Фактори за добра здравословна среда в учебния процес



\*Сборът от процентите е по-голям от 100, тъй като анкетираните са давали повече от един отговор.

Получените резултати (фигура 12) се оказват изключително интересни за нас. Прави огромно впечатление, че най-голямо значение за респондентите, като здравословен фактор в учебната среда, е „отношението между студенти и преподаватели“ (72,18%). Следващ по значимост фактор, според отговорите, се явява „отношението между колеги“ и едва на трето място е поставен фактора „материално-техническа база“. Продължителността на учебния ден е с най-малък дял (15,04%), което потвърждава още веднъж тезата, че учебният график е с добро разпределение и натовареност.

В опита си да изясним дали компонентите на учебния процес оказват влияние върху тонуса и нивото на стрес при студентите, съпоставихме резултатите между „най-натоварващата форма на обучение“ и „определящият фактор за добра здравословна среда“.



**Фигура 13.** Съпоставка между учебните форми на натовареност и факторите за добра здравословна среда

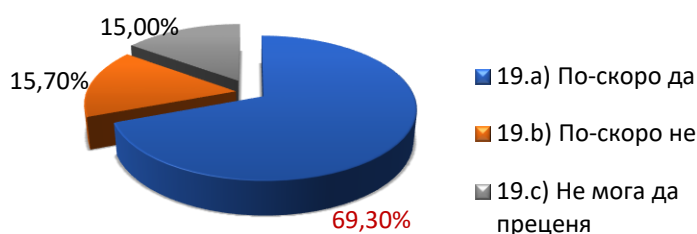
От направената съпоставка се вижда, че натовареността от лекции, като най-уморителна форма - 52.7%, съответства на *отношения преподавател и студенти*, като най-здравословна форма - 46.6%. Това ни дава основание да приемем, че за студентите отношението им с преподавателите е ключов фактор за добра здравословна среда на обучение.

### 1.3. Учебни аспекти

Разгледаните учебни аспекти, включват в себе си въпроси, касаещи мнението на студентите относно учебните фактори; организацията на учебния процес; актуалността на дисциплините и нагласата им към изучаваната специалност „Медицинска козметика“.

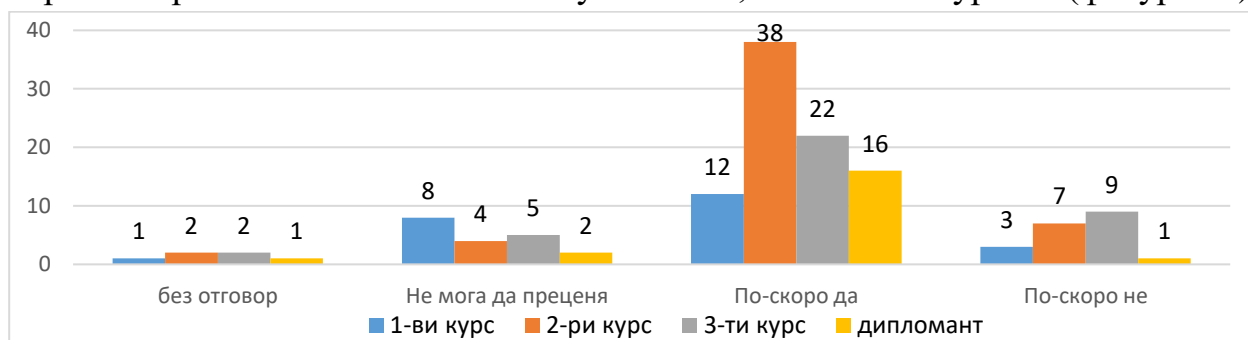
За да разберем удовлетвореността на респондентите относно очакванията им към обучението в специалността ги попитахме следното: „Считате ли, че обучението в специалността до момента покрива Вашите очаквания?“.

**Фигура 14.**  
Очаквания на студентите от обучението в специалността



Резултатите (фигура 14) показват, че 2/3 от анкетираните са отговорили положително, докато дела на неудовлетворените е около 15.70%, като също толкова посочват „не мога да преценя“ (15%).

При проведен Chi-Square Tests се установи статистическа значимост спрямо курсовете и очакванията от обучението ( $\chi^2(9) = 13.818$ ;  $p = 0.013$ ), с ясно изразена връзка в очакванията на обучаваните, във всички курсове (фигура 15).



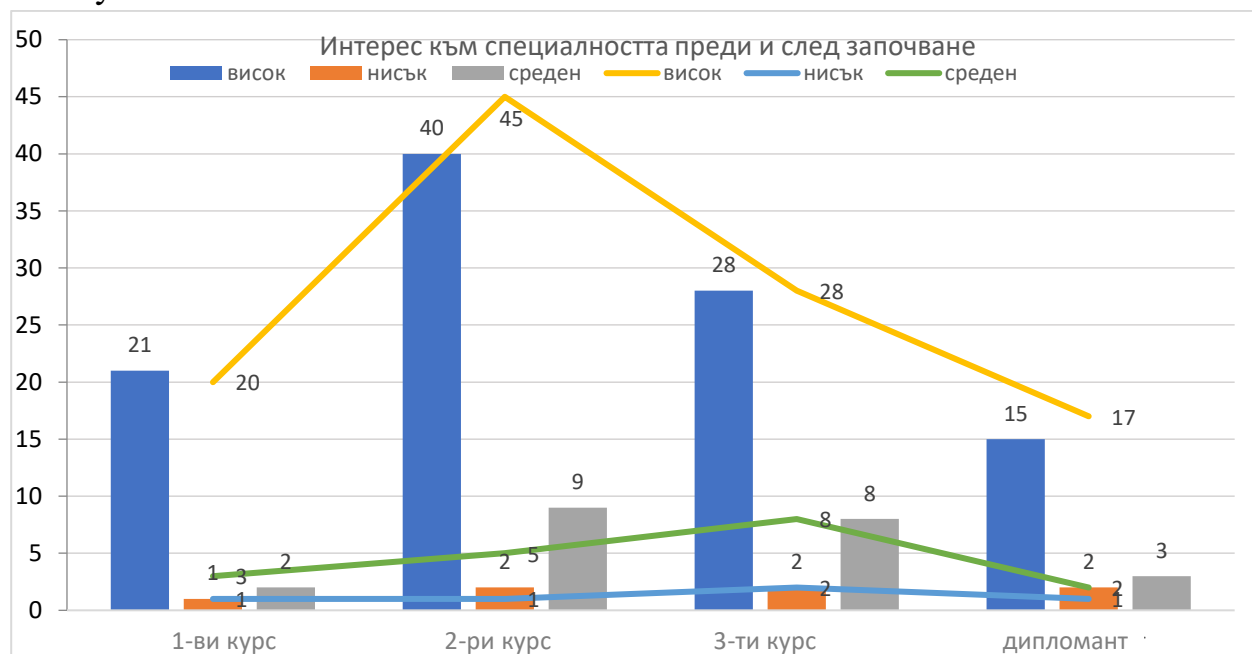
**Фигура 15.** Сравнителен анализ между очакванията от обучението и курсовете

Тези показатели ни дават основание да приемем, че по-голямата част от респондентите са с оправдани очаквания спрямо обучението. Това е и показател за качеството на обучение в специалността.

С цел да установим дали обучението е повлияло върху интереса и мотивацията на студентите да изучават тази специалност, поставихме два въпроса – за нивото на интерес *преди* и *след* започване на обучението.

И в двата случая, ясно се очертават високите нива на интерес към специалността.

При направеният Chi-Square Tests се установи, че поради близките по стойности данни не се наблюдава статистическа значимост – *преди* ( $\chi^2(18) = 13.709$ ;  $p = 0.748$ ) и *след* ( $\chi^2(18) = 15.231$ ;  $p = 0.646$ ). Т.е. има несъществена разлика в промяната на интереса към специалността в полза на *след* започване на обучението.



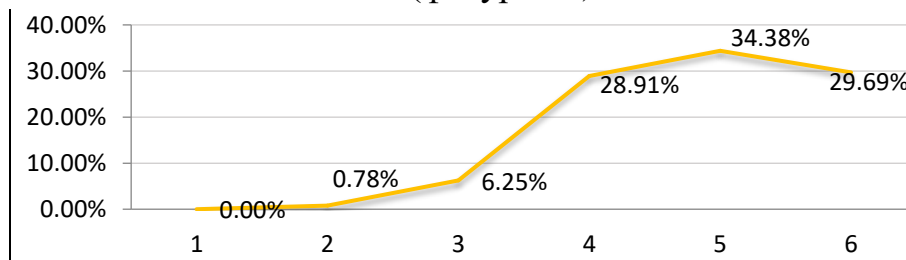
**Фигура 16.** Сравнителен анализ на интереса към специалността, преди и след започване на обучението

\* *Стълбовете* показват данните от *преди* започване на обучението, а *линиите* показват данните от *след* започване на обучението

Това ни дава основание да приемем, че интереса към специалността се запазва и след започване на изучаването ѝ, с тенденция за леко повишаване.

Основен момент в процеса на учене е информацията и знанията, които студентите получават, да отговарят на съвременните разбирания и тенденции. Поставихме си за цел да разберем мнението на респондентите относно актуалността на обучението в специалността. (фигура 17)

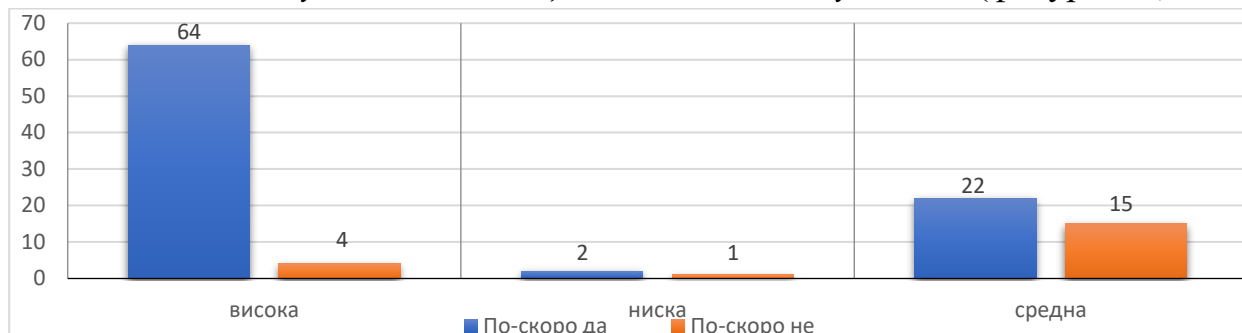
**Фигура 17.**  
Оценка от учащите на актуалността на обучението в специалността



Получените резултати показват, че респондентите дават висока оценка на актуалността в обучението им. Склонни сме да приемем тези показатели и като оценка за работата и дейността на преподавателите. Това е изключително

важно за нас. Тъй като, не можем да очакваме прецизност в мнението на студентите, то общото схващане за удовлетвореността им е достатъчен ориентир за нивото на работата ни.

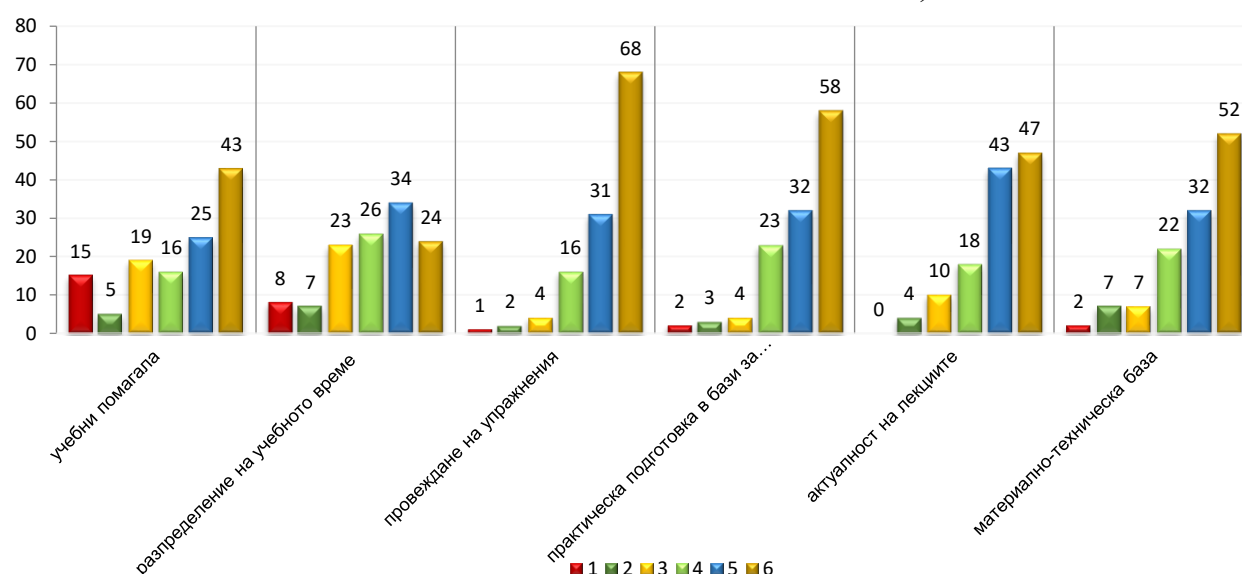
За да потвърдим или отхвърлим предположението за нагласите на студентите относно качеството на обучение, съпоставихме отговорите на следните два въпроса: „Обучението в специалността покрива ли Вашите очаквания?“ и „Считате ли, че обучението в специалността е актуално?“.(фигура 18.)



**Фигура 18.** Сравнение между отговорите на очакванията и оценките за актуалността на обучението

Относителният дял на посочилите положителен отговор за очакванията и дали висока оценка на актуалността е висок (64 бр.) спрямо всички анкетирани. Установява се статистическа зависимост между оценката за актуалност и очакванията ( $\chi^2(15) = 47.683$ ;  $p = 0.000$ ). Т.е. колкото по-висока е оценката на актуалността, толкова повече ще са удовлетворени очакванията от обучението. От получените резултати считаме че, нагласата на обучаваните за качеството на обучение е висока и с положителни стойности (качествен измерител – удовлетвореност).

В заключение на разглеждането на учебните аспекти, помолихме респондентите да оценят факторите, участващи в учебния процес (от 1 до 6, като *едно* означава най-ниска оценка, а *шест* най-висока).



**Фигура 19.** Оценка на факторите, участващи в учебния процес

С най-висока оценка се отличават *провеждане на упражнения* (68 бр. „6“) и *практическа база* (58 бр. „6“), следвани от *материално-техническата база* (52 бр. „6“) и *актуалността на лекциите* (47 бр. „6“). Интересно е оценяването на *разпределението на учебното време* – тук относителният дял на всяка от оценките е с почти близка стойност, което говори за колебания относно рационалното оползотворяване на времето. Подобно е и явлението при *учебните помагала*, т.е. факторът не е задоволителен за респондентите и има нужда от неговото подобрене.

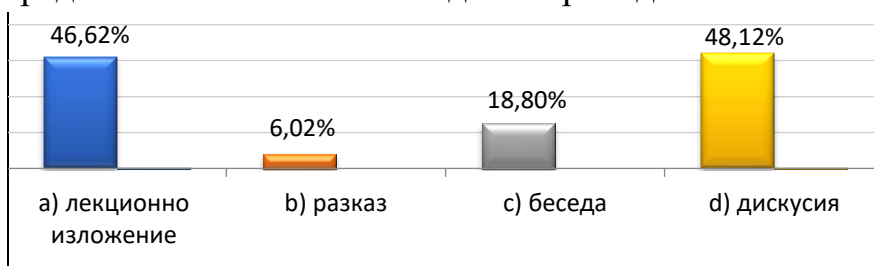
#### 1.4. Педагогически аспекти

Разглежданите педагогически аспекти включват анализ на теоретичните и практически модели на обучение; оценяване на формите и методите на преподаване; желанието на респондентите за продължаващо обучение, в сферата на „Козметологията“ към направление „Здравни грижи“.

Във връзка с *теоретичните методи* на обучение, помолихме студентите да посочат предпочитаните от тях методи на преподаване.

#### Фигура 20.

Предпочитани теоретични методи на преподаване



\* Сборът от процентите е по-голям от 100, тъй като анкетираните са давали повече от един отговор

Резултатите (фигура 20) показват, че *дискусията* (48,12%) и *лекционното изложение* (46,6%) са най-предпочитаните методи на теоретичното преподаване. Това ни дава основание да приемем, че пасивното възприемане на информация не е водещо, а по-скоро интереса за активност на студентите чрез участието им в дискусии.

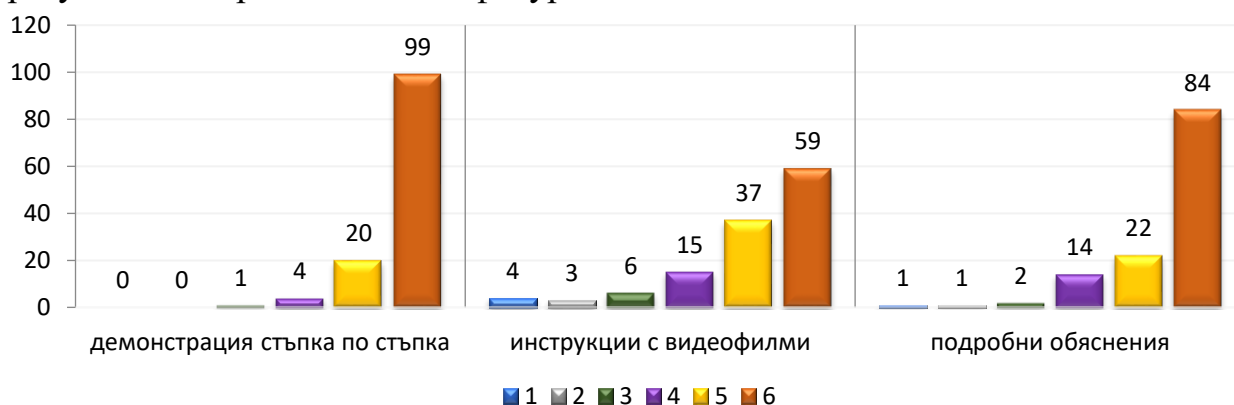
В продължение на изследването на теоретичните модели, помолихме участниците да оценят елементите, чрез които по-добре разбират и осмислят учебния материал по време на лекции. (фигура 21)



**Фигура 21.** Оценка на елементите, помагачи за разбирането и осмислянето на учебния материал по време на лекции.

Поставените оценки ясно показват високата значимост и на трите елемента, използвани по време на лекции. Можем да приемем, че визуализацията на учебния материал чрез *снимки и видеофилм* е също толкова важна, колкото и *подробните обяснения*, с по-голяма полза за последните.

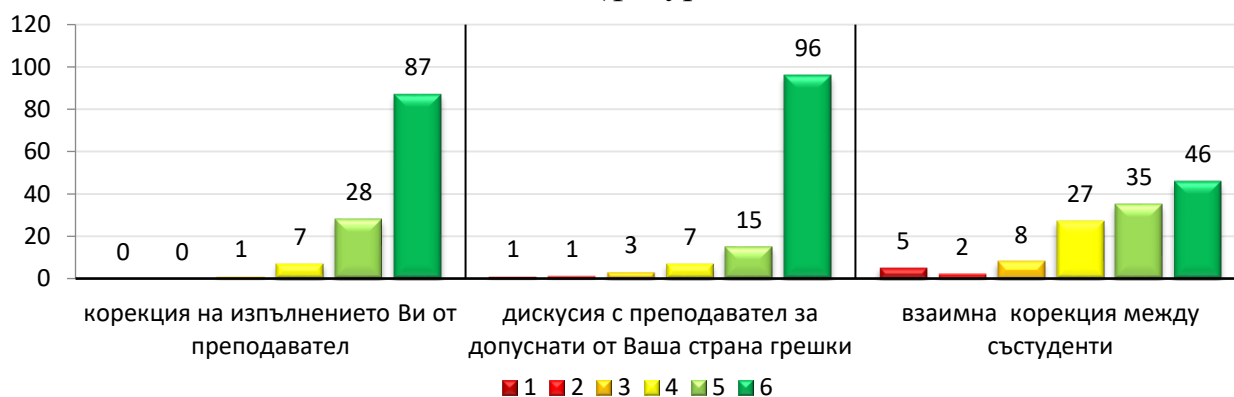
За да разберем кои учебни елементи, по време на *упражнения*, помагат на обучаваните по-добре да разберат и осмислят учебния материал, отново помолихме за тяхното оценяване от страна на респондентите. Получените резултати са представени на фигура 22.



**Фигура 22.** Оценка на елементите, помагачи за разбирането и осмислянето на учебния материал по време на упражнения.

Оценяването показва следното – най-голям относителен дял от респондентите дават висока оценка на *демонстрация стъпка по стъпка* (99 бр.“6“), следван от високия дял на *подробни обяснения* (84 бр.“6“). За разлика от лекционната част, където *видеофилмите* са високо оценени (74 бр.“6“), то при упражненията дела им е сравнително по-нисък (59 бр.“6“). Можем да приемем, че визуализацията чрез *демонстриране* има най-голяма тежест в усвояването на учебния материал по време на упражнения.

Също така, за нас, беше важно да разберем, чрез кои елементи обучаваните развиват своите практически умения. За целта, ги помолихме да оценят най-често ползваните от тях. (фигура 23)



**Фигура 23.** Оценка на елементите, развиващи практическите умения

Резултатите показват, че най-добре възприеманият елемент в развиването на практическите умения е *дискусията с преподавател за допуснати грешки* (96

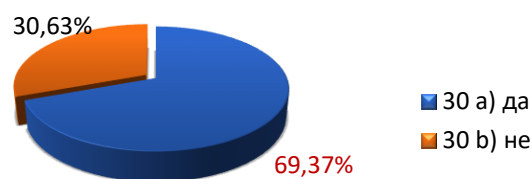
бр. „6“). Предпочитан и високо оценено е и *корекция на изпълнението от преподавателя* (87 бр. „6“), за разлика от ниските оценки на *взаимната корекция между студенти* (46 бр. „6“ и 7 бр. в ниската скала) Тези показатели ни дават основание да приемем, че обучаваните предпочитат намесата на преподавателя и ценят неговата критичност, спрямо не приемането или по-малко допускането на състудентско коригиране.

В унисон със съвременните ИКТ технологии в обучението, видеофилмите и техните разновидности са изключително полезни за усвояването на учебния материал. Едно от приложенията им в учебния процес се състои в заснемане на действия на обучаваните при изпълнение на конкретни задачи. След приключване на заданието, видеофилмът се ползва с цел анализиране изпълнението на студентите и виждането на собствените им успехи и грешки (*поглед отстрани*).

В тази връзка, решихме да попитаме обучаваните следното: „*Считате ли че, по-точно и ясно бихте усвоили практическите умения ако по време на упражненията Вашето изпълнение се запише на видео и след това го анализирате с преподавателя.*“ (фигура 24)

#### Фигура 24.

Използване на видео компоненти в учебния процес

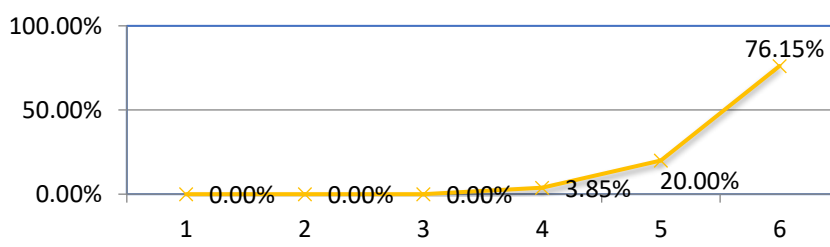


Според получените резултати 2/3 подкрепят положително идеята за ползването на видео заснемане по време на практическото изпълнение. В рамките на нормалното е останалата 1/3 от респондентите да не е съгласна. По всяка вероятност, това се дължи на притеснение от тяхна страна. Считаме че, чрез експериментално проучване за доказване ефективността на метода, могат да се направят конкретни предложения за използването му в учебния процес.

В унисон със съвременните изисквания за прилагането на иновативни подходи в преподаването, решихме да попитаме обучаваните доколко това е важно за тях.

#### Фигура 25.

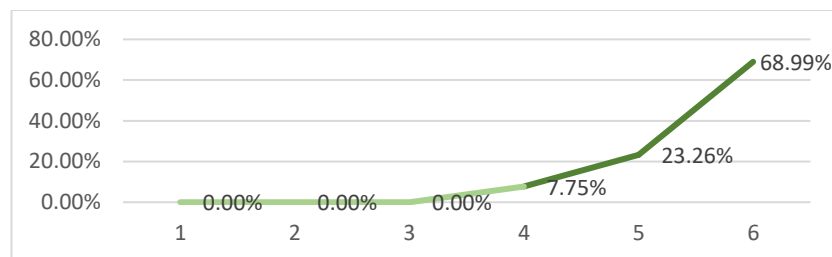
Значимост в използването на иновативни подходи в преподаването



Резултатите, представени на фигура 25, ясно показват предпочитанието на респондентите и важността на иновативните подходи в обучението. Както се вижда и от графиката категоричността в отговорите е във високата част на скалата за оценяване.

В продължение на темата за иновативните подходи на преподаване, помолихме участниците да посочат, доколко тези методи ги стимулират да търсят и знаят повече. Резултатите са представени на фигура 26.

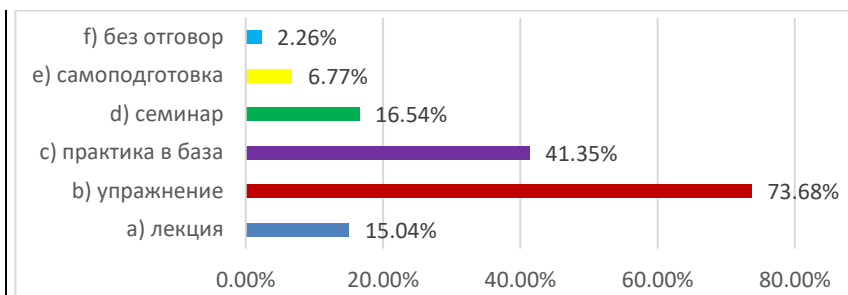
**Фигура 26.**  
Стимул на иновативните подходи за търсене и знание от страна на обучаваните



Както се вижда и тук, относителният дял на отговорите клони от средна към силно изразена висока степен на оценяване, т.е. иновативните подходи са силно стимулиращ фактор за мотивацията на студентите да бъдат активни в търсенето и знанието на повече. Тези показатели ни дават основание да приемем, че иновацията в методите, стила и начина на преподаване са по-скоро необходимост, отколкото мода. Това от своя страна повдига въпроса за подготовката и способностите на преподавателите, както и възможностите на материално-техническото осигуряване за ползването на иновативни методи. Може би, тази съществена за съвременното обучение тенденция следва да се вземе предвид при квалификацията на обучаващите и разпределението на ресурсите за преподаване.

Следващият въпрос има за цел да събере информация от респондентите относно формите на обучение, според които усвояват най-много теоретични знания.

**Фигура 27.**  
Ефективни форми на усвояване на теоретични знания

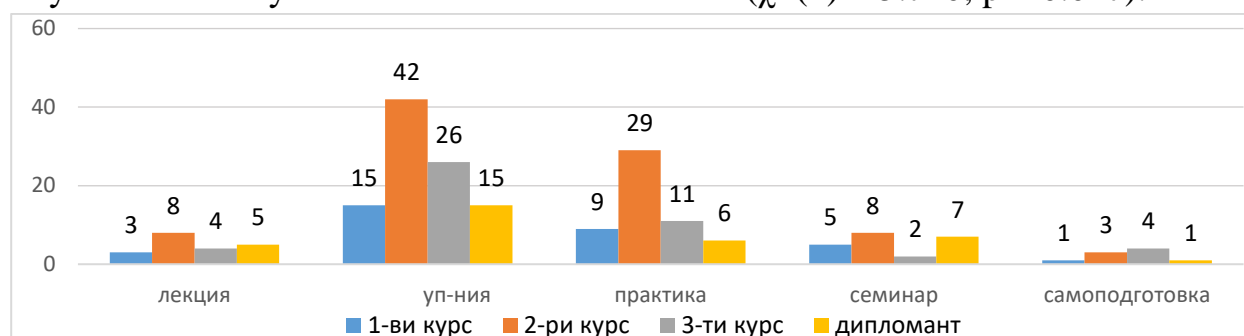


\*Сборът от процентите е по-голям от 100, тъй като анкетираните са давали повече от един отговор

С най-висок относителен дял на отговорите (73.68%) е посочена формата *упражнения*, следвана от формата *практика в база* (41.35%). С по-ниска полезност за усвояване на теоретични знания са относителните дялове на: *лекции* (15.04%) и *семинар* (16.54%), а самоподготовката е с най-ниски показатели (6.77%). Тези резултати ни дават основание да приемем, че формата на преподаване - *лекции* не е достатъчно ефективна за усвояване на теоретичния материал. Както се вижда и от отговорите, обучаваните разбират учебния материал при включени *упражнения*. Интересен е моментът, че *практиката в база* предхожда в пъти повече лекциите, като форма на

обучение за теоретични знания. По всяка вероятност, тук става въпрос за профилиращите дисциплини, където по време на практика учащите успяват да разберат теоретичния замисъл на обучението. Това потвърждава факта, че в тази специалност практическата подготовка и реалната работна среда са от съществено значение за осъзнаването на теоретичния материал, неговото разбиране и запомняне.

При сравнителен анализ между курсовете спрямо формите на теоретично обучение се получи статистическа значимост ( $\chi^2(1) = 5.710$ ;  $p = 0.017$ ).

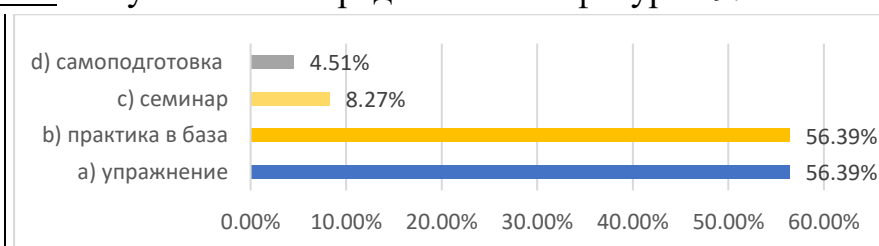


**Фигура 28.** Сравнителен анализ между курсовете на обучение спрямо формите за усвояване на теоретични знания

Анализът показва, че за студентите от всички курсове най-много теоретични знания се получават при формата *упражнения*, като при 2-ри и 3-ти курс това е най-силно изявено. (фигура 28) Считаме че, това е обяснимо с разширяването на кръгозора на учащите в следващ курс и осъзнаването на ползите от видовете форми на обучение.

След разглеждане на формите на обучение за теоретични знания, помолихме респондентите да посочат и чрез кои учебни форми усвояват най-много практически умения. Резултатите са представени на фигура 29.

**Фигура 29.**  
Ефективни форми на усвояване на практически умения



\* Сборът от процентите е по-голям от 100, тъй като анкетираните са давали повече от един отговор

Прави впечатление, че относителните дялове на *упражненията* (56.39%) и *практика в база* (56.39%) са еднакви по сила на значимост за развитие на практическите умения у обучаваните. Тези резултати, ни дават основание да считаме че, двете форми на обучение са ключови в развитието на професионалните навици и умения.

При сравнителен анализ между курсовете спрямо формите на обучение  $\chi^2$  разпределението показва статистическа значимост ( $\chi^2(1) = 4.560$ ;  $p = 0.014$ ), което означава, че при 1-ви курс най-ефективна за практически умения е

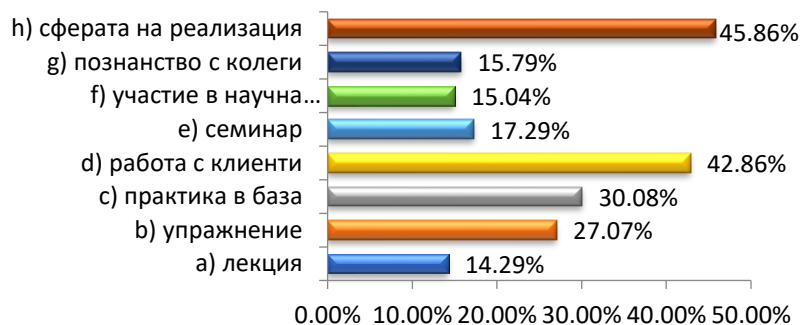
формата *упражнение*; при 2-ри курс *практика в база*, а при 3-ти курс и дипломанти *упражнения и практика в база*. (фигура 30)



**Фигура 30.** Сравнителен анализ между курсовете на обучение спрямо формите за усвояване на практически умения

Мотивирането на съвременните обучавани да учат и да искат да знаят повече е голямо предизвикателство за нас, като преподаватели. За това, поставихме и следващия въпрос, с цел да разберем кое успява да мотивира студентите да учат повече.

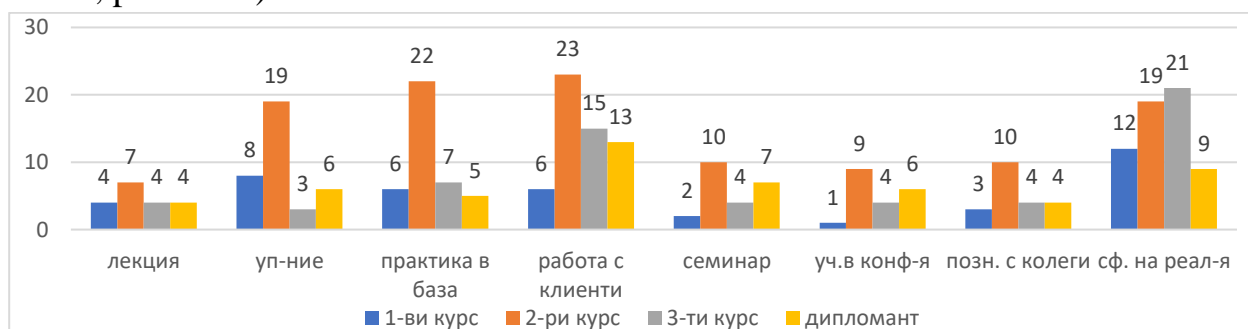
**Фигура 31.**  
Мотивиращи фактори  
в обучението



\* Сборът от процентите е по-голям от 100, тъй като анкетираните са давали повече от един отговор

Като най-голям мотивиращ фактор за всички, отговорили на този въпрос, се оказва сферата на реализация (45.86%), следван от фактора работа с клиенти (42.86%). С най-малък относителен дял са факторите лекции (14,29%) и участия в научни конференции (15.04%). Средни по стойност относителни дялове имат упражненията (27.07%) и практиката в база (30.08%).

За да разберем как стои въпроса при отделните курсове, направихме сравнителен анализ между отговорите им за мотивиращите фактори ( $\chi^2(1) = 4.470$ ;  $p = 0.034$ ).



**Фигура 32.** Сравнителен анализ между курсовете на обучение и мотивиращите фактори

Прави впечатление, че за 1-ви курс най-силно изразен мотивиращ фактор е сферата на реализация, докато за останалите: 2-ри, 3-ти и дипломанти, факторът *работа с клиенти* е на първо място. Има изразена статистическа значимост между курса на обучение на студентите и отговорите им за мотивация. Това ни дава основание да приемем, че с израстването по курс обучаваните имат по-ясна представа относно мотивите им за учене, т.е. работата с клиенти е достатъчен мотив пред сферата на реализация като цяло. (фигура 32)

Един от най-често ползваните методи на обучение в специалността е самоподготовката в изпълнението на конкретни задачи. Помолихме обучаваните да оценят всяка една от тях.



**Фигура 33.** Оценка на ползите от изпълнението на самостоятелно подготвена задача

Прави впечатление, че като цяло всички ползи са с оценки във високата скала, като най-отличаващ е относителния дял на *развиване на практически умения* (65,29% „6“) и *обогаляване с допълнителни знания* (62,50% „6“). Това ни дава основание да приемем, че ползите които ние целим да постигнем от прилагането на самостоятелно подготвени задачи се осъзнават и от самите обучавани. По този начин се потвърждава ефективността на нашия подход в използването на тази форма на обучение.

В обучението на специалност „Медицинска козметика“ е силно застъпена семинарната форма. Предвид разнообразните начини на протичането ѝ, помолихме обучаваните да дадат своите оценки на всеки един от тях. (фиг. 34)



**Фигура 34.** Оценка на различните форми семинари

С най-висок относителен дял на оценки във високата скала се очертава семинарът *лекция с практическа демонстрация с гост-лектор* (94 бр. „б“). Семинарите *продуктово представяне* и *лекция с гост-лектор* са със сравнително еднакво оценяване, с акцент във високите оценки. С добър дял на високите оценки е и *семинар с ваше участие*.

В настоящото проучване, за нас, беше изключително важно да разберем мнението на студентите относно необходимите подобрения, касаещи учебния процес. За целта помолихме респондентите да посочат предложения за подобряване на теоретичната и практическа част на обучението им.

Макар и ниската активност на респонденти (36,09%), направените предложения показват заинтересованост на респондентите за подобряване на теоретичния модел на обучение.

**Таблица 5.** Предложения на обучаваните за необходимими промени в теоретичното обучение

Отговор	брой	Отн.д.
по-задълбочени обяснения; повече дискусии; повече презентации; видео материал; повече достъпност до лекциите онлайн; електронна библиотека; международни семинари, следдипломни квалификации, учебни материали; осигуряване на още учебни помагала;	48	36,09%
без отговор	85	63,91%
<b>Общо</b>	<b>133</b>	<b>100 %</b>

Прави впечатление желанието на обучаваните за развитие на лекциите в електронен формат, включително възможността им за достъп на електронна платформа. Друг, очертаващ се фактор се явява необходимостта от повече учебни помагала, както и изявеното желание за следдипломни квалификации.

**Таблица 6.** Предложения на обучаваните за необходимими промени в практическото обучение

Отговор	брой	Отн.д.
индивидуално внимание; увеличаване броя на часовете; повече уреди, повече пространство, повече време за практика; обмяна на опит с други университети с тази специалност; повече преподаватели.	48	36,09%
без отговор	85	63,91%
<b>Общо</b>	<b>133</b>	<b>100 %</b>

И тук активността на респондентите е с относителен дял 36, 09%, което по всяка вероятност означава, че това са същите заинтересовани обучавани, които са дали предложения и за теоретичната част. В случая, за разлика от теорията, се наблюдава желанието на респондентите за повече учебно време за

упражнения и практика, с акцент на индивидуалното внимание и работа. За да се постигне това, е необходимо групите да бъдат с не повече от 8 човека на преподавател - при упражненията и до 4 човека на база с един кабинет, както и осигуряването на достатъчно материал и време за практическа работа.

Следващият въпрос има за цел да събере информация относно самопреценката на респондентите за факторите, които имат тежест в успеваемостта им при изпитните сесии. (фигура 35)

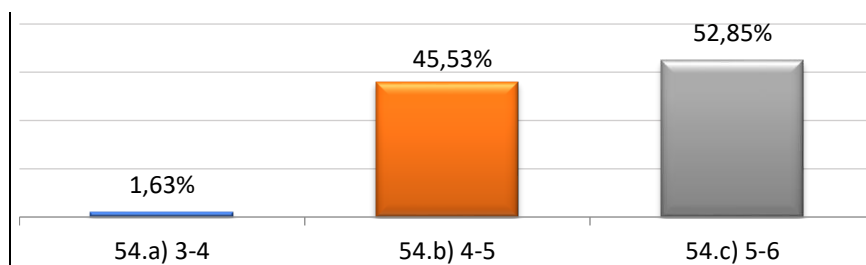


**Фигура 35.** Оценка на факторите, които имат тежест в успеваемостта на обучаваните при изпитните сесии

Получените резултати показват, че относителният дял на *самостоятелно положените усилия* е най-висок (85 бр. „6“). Втори по значимост на успеваемостта е посочен *метода на преподаване*, докато *учебните помагала* и *форми на изпитване* са с по-ниски показатели. Това ни дава основание да приемем, че респондентите осъзнават тежестта на собствените си усилия при подготовката за изпити. Относно факторът *метод на преподаване* се очертава като важен за успеваемостта на студентите при изпитните сесии и следва да бъде развиван.

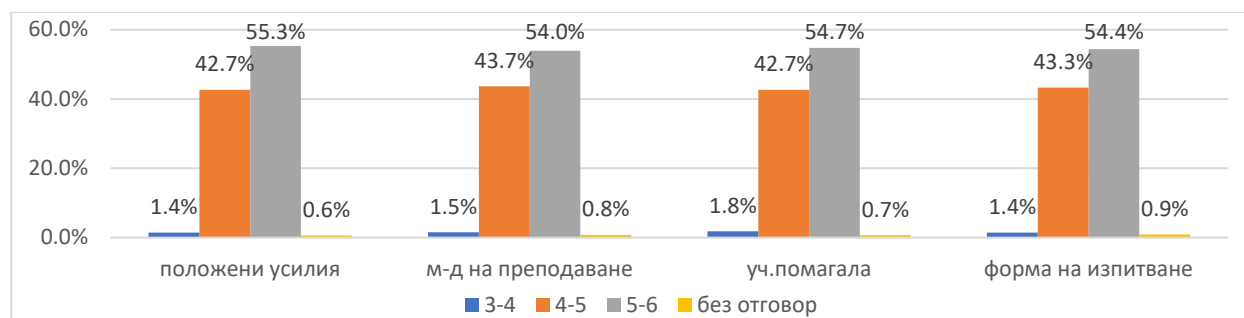
В края на анкетното проучване, решихме да попитаме студентите за средният им успех от последната изпитна сесия. Целта беше да разберем какво е нивото на успех на обучаваните, спрямо приетия стандарт за оценяване при изпитна сесия.

**Фигура 36.**  
Среден успех на респондентите през последната им изпитна сесия



Според получените резултати близо  $\frac{1}{2}$  от респондентите са с висок успех (52,85%) и по-малко от половината са с успех между добър и много добър, като едва 1,63% са посочили среден успех. Тези показатели ни дават основание да приемем, че изучаването на тази специалност е с висока степен на мотивация, а учебният процес дава добра успеваемост в подготовката на обучаваните.

В продължение на разглеждането на успеха, решихме да направим сравнителен анализ между *посоченият успех* и *факторите, влияещи при изпитните сесии*.

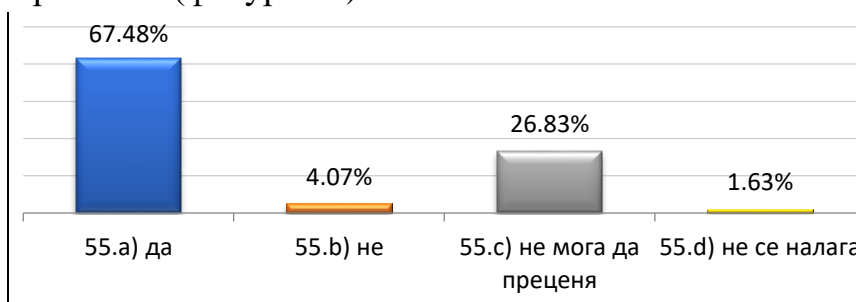


**Фигура 37.** Сравнителен анализ между *успеха* и *факторите, влияещи при изпитните сесии*

В отговорите се наблюдава една праволинейна тенденция на студентите с *успех 4-5 и 5-6* (фигура 45), като с незначителни разлики при студенти с *успех 4-5* се откроява дела на форма на *изпитване* с 43.7% и с незначителни разлики при студенти с *успех 5-6* се откроява дела на *положените усилия* с 55.3%. При студентите с *успех 3-4* с най-висок дял се откроява фактора *учебни помагала* (1.8%). При направен Chi-Square Tests анализ,  $\chi^2$  разпределението показва силна статистическа зависимост между средния успех и факторите за успех ( $\chi^2(12) = 66.168$ ;  $p = 0.000$ ), т.е. в 99% от случаите средният успех напълно се влияе от факторите.

За да добием представа за нагласите на респондентите относно продължаваща квалификация след колежанско образование, ги попитахме дали им е необходимо създаване на следдипломно обучение/специализация към структурата на университета. (фигура 38)

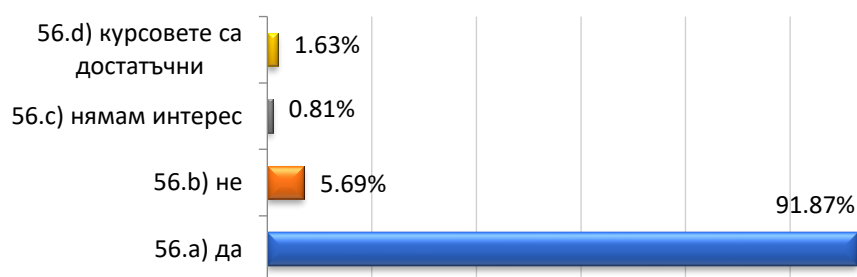
**Фигура 38.**  
Необходимост от следдипломно обучение към структурата на университет



От общо **123** броя отговорили респонденти **67.48%** от тях са на мнение, че е необходимо създаването на следдипломно обучение/специализация към структурата на университет. Този показател ни дава основание да приемем, че желанието за продължаващо обучение сред респондентите е изключително голямо. Това следва да се вземе предвид като опорна точка за разработване на програми за допълнителна квалификация в структурите на университетите.

В заключение на анкетното проучване, за нас, беше важно да разберем каква е и нагласата на обучаваните за по-висока степен на образование в направлението по специалността.

**Фигура 39.**  
**Желание на респондентите за по-висока степен на образование по специалността**

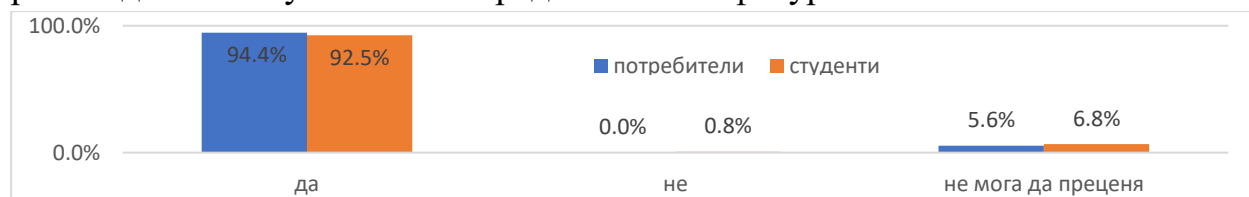


От 123 броя отговорили респонденти **91.87%** считат за необходимо да има възможност за придобиване на по-висока степен на образование по специалността. Това е категоричен показател за желанието на обучаваните да имат възможност за академично израстване. В тази насока, в някои европейски страни има разработени програми за следваща степен на образование (3+2), които биха могли да бъдат пример за създаването на такива и у нас.

## 2. АНКЕТНО ПРОУЧВАНЕ – ПОТРЕБИТЕЛИ НА КАДРИ

В групата на анкетирани *потребители на кадри* са включени – наставници, работодатели, колеги и бизнес партньори. Всички анкетирани са преки участници в учебния процес като: гост-лектори; наставници в бази по практика; участници в различни извънаудиторни форми на обучение и др. Разглежданите аспекти в анкетата обхващат социални; учебни и засягащи пазара на труда фактори.

Следващият въпрос има за цел да разбере, както при обучаваните, така и при потребителите на кадри, дали според тях обучението в специалността допринася за професионалното израстване на кадрите в обществото. За целта направихме сравнителен анализ между отговорите на двете групи респонденти. Резултатите са представени на фигура 40.



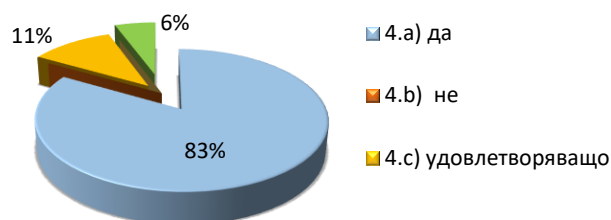
**Фигура 40.** Сравнителен анализ на мнението на двете групи респонденти относно професионалното израстване на кадрите

Наблюдава се изразена положителна нагласа в отговорите и на двете групи анкетирани. Изявена е силна статистическа значимост ( $\chi^2(2) = 177; p = 0.009$ ), като се доказва положителното отношение на *обучавани* и *потребители на кадри* към обучението. Това ни дава основание да приемем, че обучението е високо ценено и от двете страни, което потвърждава за пореден път неговата необходимост.

Като потребители на кадри и познаващи добре професионалната среда, попитахме респондентите дали обучението в специалността отговаря на съвременните нужди на обществото. Отговорите са представени на фигура 41.

### Фигура 41.

Мнение на респондентите относно обучението и съвременните нужди на обществото

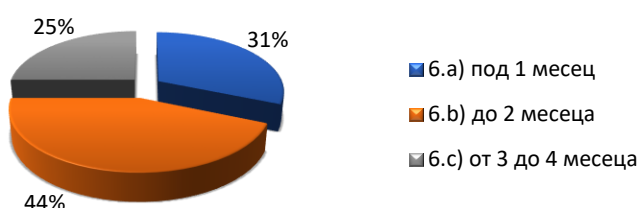


С най-висок относителен дял са отговорите на анкетиранияте (83%), според които обучението е адекватно и отговаря на съвременните нужди на обществото. Резултатите ни дават основание да приемем, че актуалността в подготовката на кадри е на добро ниво и осигурява предлагането на компетентни грижи за обществото.

Следващият въпрос има за цел да разбере мнението на респондентите относно това, какъв е периода за адаптация на завършилите в работната среда, с адекватно изпълнение на работните им задължения. (фигура 42)

### Фигура 42.

Период на адаптация на завършилите към работната среда

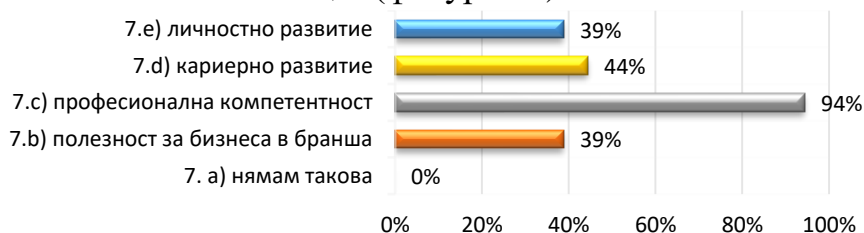


Резултатите показват, че периода за адаптация към работните условия и задължения е средно до 2 месеца (44%). Като не малка част от респондентите (31%) посочват дори срок под 1 месец. Тези показатели ни дават основание да приемем, че подготовката на кадрите е на изключително добро ниво, което позволява по-бързото им адаптиране в работната среда. Това говори и за ефективността на методите, ползвани в учебния процес. Което означава, че в обучението паралелно с развитието на професионалните знания и умения се развиват и личностните качества на обучаваните, правейки ги гъвкави и способни за навременна адаптация. Безспорен момент е фактът, че това е изключително полезно за пазара на труда и кадрите и има силен икономически принос.

Един от основните моменти при реализацията на обучаваните е дали те покриват очакванията на пазара на труда. За това, помолихме респондентите, в качеството си на *потребители на кадри*, да посочат какви очаквания имат към завършилите специалността възпитаници. (фигура 43)

### Фигура 43.

Очаквания на потребителите към завършилите кадри



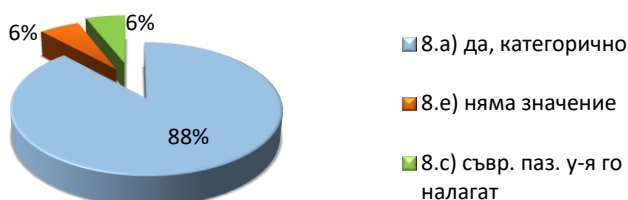
\* Сборът от процентите е по-голям от 100, тъй като анкетиранияте са давали повече от един отговор

Данните сочат като най-голям относителен дял (94%) очакването за *професионална компетентност*. Следващото по значимост очакване е *кариерното развитие* (44%), а с равни дялове се нареждат *ползността за бизнеса в бранша* и *личностното развитие* (39%). Считаме че, потребителите на кадри основно изискват завършилите тази специалност да бъдат добре подготвени в професионален аспект и да имат желанието за израстване в кариерата, т.е. да се развиват. Също така, се вижда, че респондентите ясно осъзнават ползността от тези кадри в развитието на бизнеса, като не на последно място очакват от тях да имат и стремеж за личностно развитие.

С цел да уточним значението на степента на образование при подготовката на кадри в специалност „Медицинска козметика“, анкетираните бяха помолени да отговорят на следния въпрос „*Считате ли за необходимо да има обучение на тези кадри в структура на висшето образование*“.

#### Фигура 44.

Значение на обучението по специалността в структурата на университет

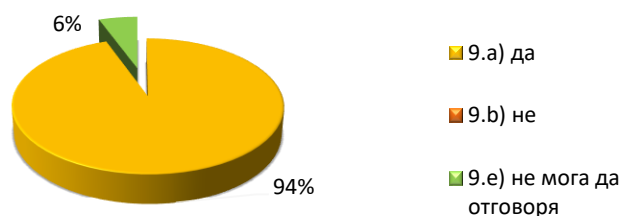


Категоричността в отговорите е ясно изразена (88%). Този резултат ни дава основание да считаме че, за *потребителите на кадри* е от съществено значение обучението да се осъществява в структурата на висшето образование. За тях, това е гаранция за добра подготовка на кадрите, което пряко е свързано с успеваемостта им на пазара на труда, а от друга страна и с развитието на бизнеса в бранша.

В продължение на разглеждането на темата за реализация на кадрите, попитахме респондентите, дали биха наели на работа от завършилите тази специалност. Резултатите са представени на фигура 45.

#### Фигура 45.

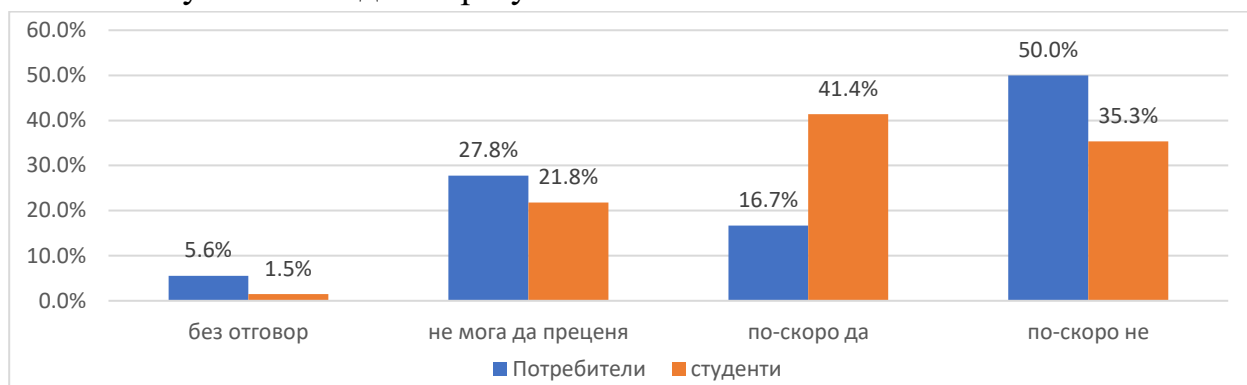
Наемане на работа на обучавани от потребителите на кадри



Високият дял на положително отговорилите респонденти (94%) ясно показва желанието и нагласата им в наемането на работа на кадри, завършили специалност „Медицинска козметика“, с висше образование. Това потвърждава и предишните отговори на респондентите относно значимостта на обучението и подготовката на кадрите.

Като участници в учебния процес, попитахме и двете групи респонденти (*обучавани* и *потребители на кадри*), дали според тях има съществени

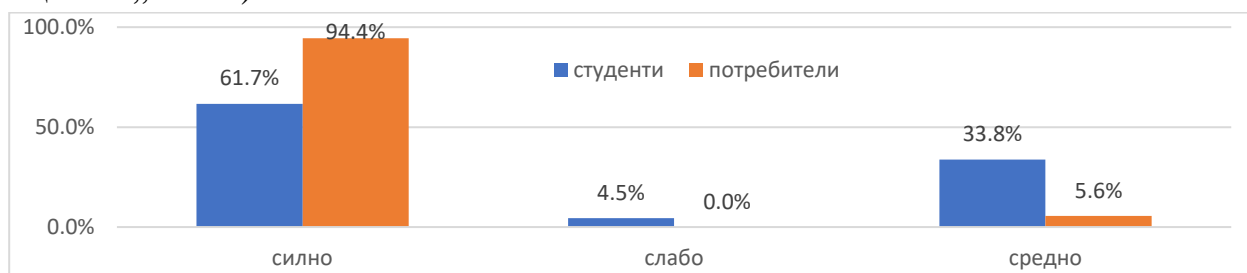
пропуски и недостатъци в учебните програми на обучението. Чрез сравнителен анализ получихме следните резултати:



**Фигура 46.** Сравнителен анализ между двете групи респонденти относно мнението им за учебните програми

Коефициентът на корелация (**0.56**, близка до **0.75**) показва средна по сила зависимост в отговорите. Преобладаващият отговор при обучаваните е „*ДА*“, докато при потребителите на кадри преобладава отговор „*НЕ*“. Почти еднакво е мнението и на двете групи респонденти в *липсата на преценка*. Според Chi-Square Tests има изразена статистическа зависимост ( $\chi^2 (7) = 151$ ;  $p = 0.000$ ), което означава, че високата вискателност на студентите е правопрпорционална на високата положителна оценка на потребителите спрямо учебния процес.

След запитването при *обучаваните*, решихме да попитаме и *потребителите на кадри* за мнението им относно актуалността на изучаваните дисциплини. (силно означава оценки „5 и 6“; средно - оценки „3 и 4“ и слабо - оценки „1 и 2“).

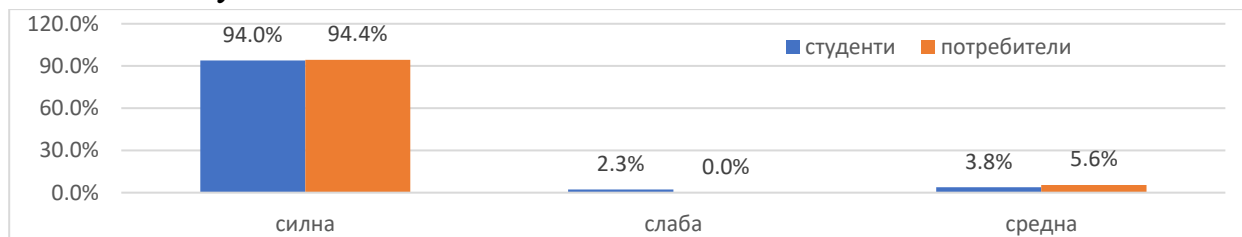


**Фигура 47.** Сравнителен анализ между мненията на обучавани и потребители на кадри относно актуалността на изучаваните дисциплини

Наблюдава се ясно изразена позитивност при мнението на *потребители на кадри* (94.4%) и *обучавани* (61.7%), като единствено при вторите има слаба нагласа (4.5%) и висок относителен дял за средна оценка (33.8%). Спрямо полученият коефициент на корелация (0.88, критерий близко до 1) има силна връзка в отговорите и на двете групи респонденти. Считаме че, на лице е единомислие между двете групи относно доброто ниво на актуалност на изучаваните дисциплини, като прави впечатление и по-високата критичност на обучаваните. Тези резултати показват, че амбицията на обучаваните за

подготовката им в най-добра степен ги кара да бъдат и по-взискателни. Но, опитността на потребителите и по-широкият им мироглед дават по-обективна преценка по въпроса.

За нас, беше важно да разберем мнението и на двете групи респонденти относно важността в нагласата на преподавателя за прилагането на иновативни методи на обучение.

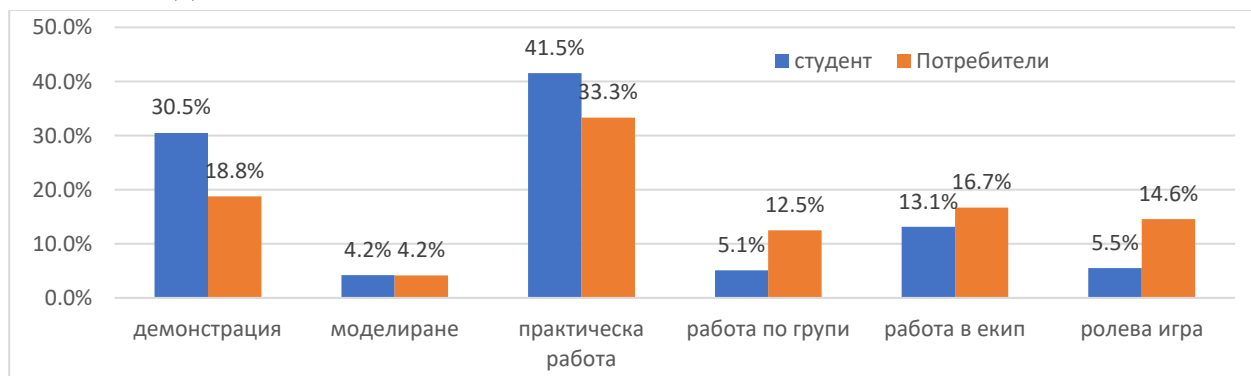


**Фигура 48.** Сравнителен анализ между мненията на обучавани и потребители на кадри относно важността в нагласата на преподавателя за прилагането на иновативни методи на обучение

Сравнителният анализ е представен на фигура 48, като силно означава оценка „5 и 6“; средно - оценка „3 и 4“ и слабо - оценка „1 и 2“.

Според коефициента на корелация (0.99, критерий близко до 1) има силна зависимост с ясно изразена положителна позиция и при двете групи респонденти (94% обучавани и 94.4% потребители на кадри). Резултатите ясно сочат, че важността за нагласата на преподавателя относно прилагането на иновативни подходи на обучение е голяма и за двете групи респонденти ( $\chi^2(5) = 7.951$ ;  $p = 0.016$ ), за тази анкетна извадка. Показателите ни дават основание да приемем, че се оценяват усилията на преподавателите в иновациите и се предпочитат като методи на обучение. Може би, това се дължи на факта, че тези методи са разчупени и нестандартни, а това спомага за по-добрата подготовка на кадрите спрямо съвременните условия на работната среда.

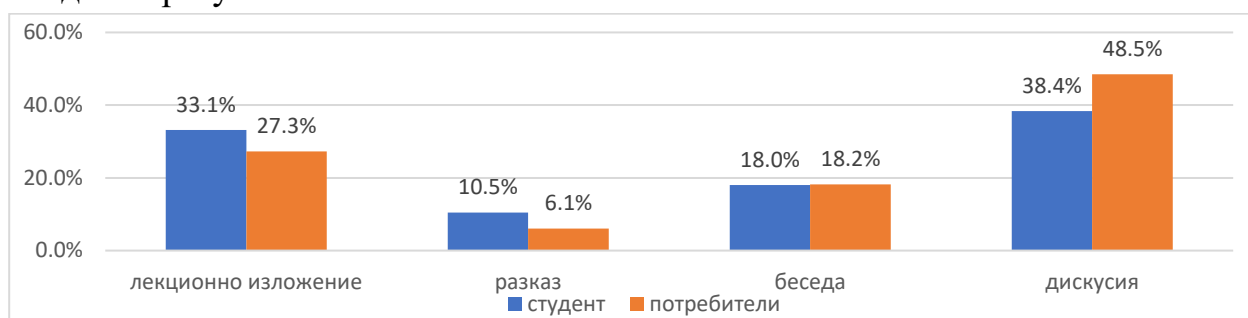
При разглеждането на въпроса за най-ефективните методи на практическо обучение, сравнителният анализ между двете групи респонденти показва следното:



**Фигура 49.** Сравнителен анализ между мненията на обучавани и потребители на кадри относно ефективните методи на практическо обучение

С най-висок относителен дял и при двете групи изследвани е *практическата работа*, следвана от *демонстрацията* и *работата в екип*. Наблюдава се силна статистическа значимост при всички тестове на  $\chi^2$  метода между отговорите и на двете групи- ( $\chi^2 (1) = 9.852$ ;  $p = 0.002$ ) и Fisher's Exact Test (0.007). Тези резултати ясно показват, че най-ефективни и предпочитани за практическото обучение са *практическата работа* и *демонстрацията*, а най-слабо отношение има *моделирането*.

Относно въпросът за най-ефективни методи на теоретично обучение, при сравнителният анализ между отговорите и на двете групи се получи следните резултати:

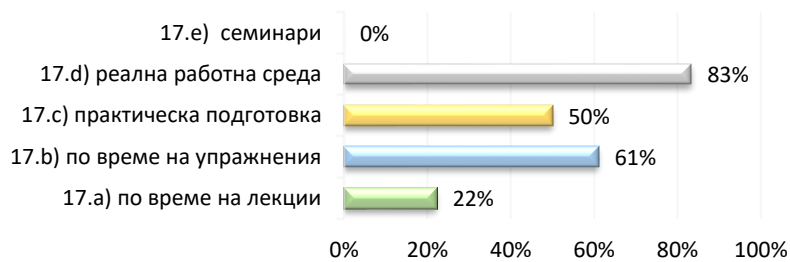


### **Фигура 50.** Сравнителен анализ между мненията на обучавани и потребители на кадри относно ефективните методи на теоретично обучение

Отговорите и на двете групи показват силна статистическа значимост ( $\chi^2 (1) = 9.852$ ;  $p = 0.002$ ) и Fisher's Exact Test (0.002). Като най-ефективни методи на обучение и обучавани и потребители на кадри считат че, това са: *дискусията* и *лекционното изложение*.

Във връзка с развитието на обучаваните в учебния процес, помолихме потребителите на кадри да отговорят на следния въпрос: „Къде студентите получават най-много знания и умения?“.

### **Фигура 51.** Мнения на потребителите на кадри относно формите за получаване на знания и умения при обучаваните



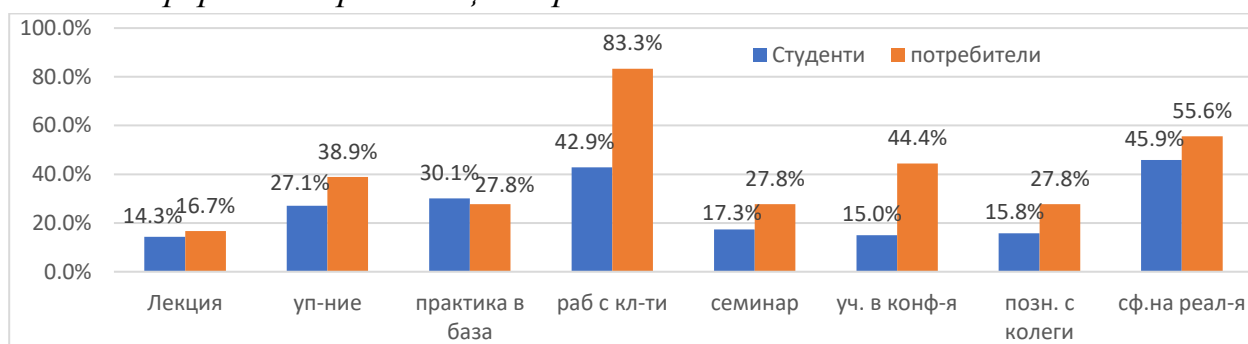
\* Сборът от процентите е по-голям от 100, тъй като анкетираните са давали повече от един отговор

Според респондентите най-много знания и умения студентите получават в *реалната работна среда* (83%), следвани от *упражненията* (61%) и *практическата подготовка* (50%). Тези резултати потвърждават значимостта на учебните форми, в чийто организационен момент присъстват елементи от реалната работна среда - най-добрият начин за внедряване на практиката и утвърждаване на теорията, придобити по време на учене. Но, ползването на

реалната среда следва да се прилага с учебна последователност и методика. В противен случай, изградената рутина в работната атмосфера би занижила знанията и би ощетила изграждането на пълноценни умения в обучаваните.

Мотивацията по време на учене е комплексен фактор, чиято роля може да окаже ключово влияние върху развитието на обучаваните. Направихме сравнителен анализ на отговорите между двете групи респонденти – *обучавани* и *потребители на кадри*.

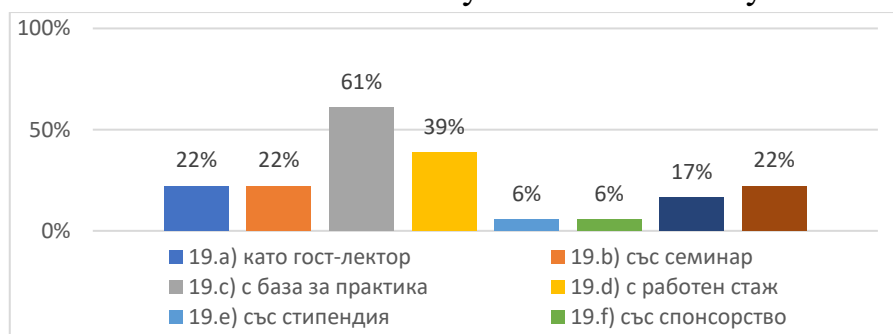
От получените резултати се наблюдава силна връзка (коефициент на корелация 0.76, близко до 1). И тук, всички тестове на  $\chi^2$  метода ( $\chi^2(1) = 10.412$ ;  $p = 0.001$ ) и Fisher's Exact Test (0.001) показват силна статистическа значимост. Като най-мотивиращи фактори и *обучавани* и *потребители на кадри* считат че, това са: *сферата на реализация и работа с клиенти*.



**Фигура 52.** Сравнителен анализ между мненията на обучавани и потребители на кадри относно мотивацията на студентите да учат и знаят повече.

Макар и изявената конкретна роля на потребителите на кадри в учебния процес, ги попитахме за техните желания относно участието им в обучението.

**Фигура 53.**  
Желания на потребителите на кадри относно участието им в учебния процес

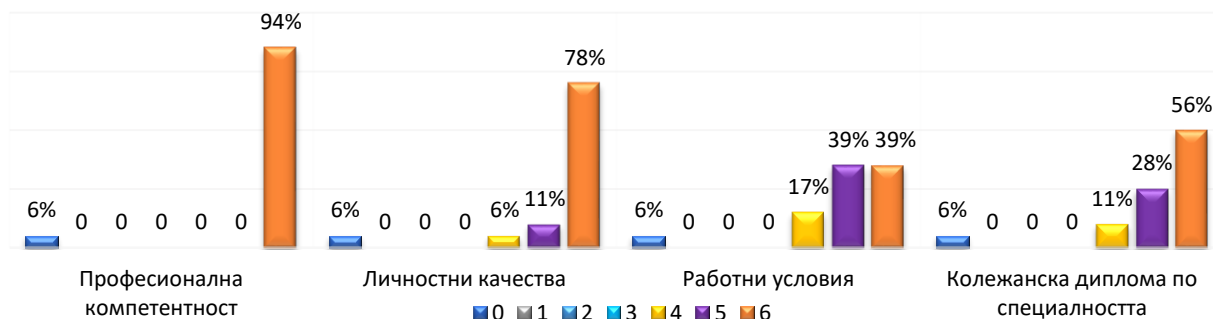


\*Сборът от процентите е по-голям от 100, тъй като анкетираните са давали повече от един отговор

Най-голям относителен дял има желанието на респондентите да участват в учебния процес с *база за практика* (61%) и с *работен стаж* (39%). Интерес представляват и формите за участие като: *гост-лектор*; *със семинар* и с *квалификационен курс*, чиито относителни дялове са с еднакво съотношение (22%). С най-ниски показатели, но присъстващи сред желанията, са форми с пряко финансово участие в учебния процес (*дарение*; *стипендии* и *спонсорство*). Тези резултати ни дават основание да приемем, че желанието за участие в учебния процес от страна на потребителите на кадри е изключително

голямо. Това е и показател за заинтересоваността на бизнеса да има принос в развитието на кадрите от специалността.

В следващият въпрос помолихме респондентите да оценят факторите, които имат отношение към успешната реализация на кадрите. *Силно* означава оценка „5 и 6“; *средно* - оценка „3 и 4“ и *слабо* - оценка „1 и 2“.

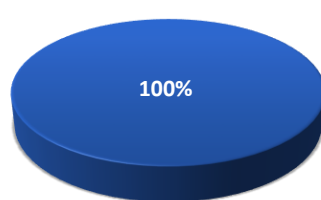


**Фигура 54.** Оценка на факторите, имащи отношение към успешната реализация на кадрите от специалността

Получените резултати показват, че според потребителите на кадри най-голяма тежест в успешната реализация на кадрите има *професионалната компетентност* (94% оценка „6“), следвана от *личностните качества* (78% оценка „6“). Също така, те считат че, *работните условия* и *дипломата* са вторите по значимост фактори, допринасящи за реализацията на кадрите. От тези показатели, можем да приемем, че за пазара на труда първостепенно значение има кадрите да са с висока професионална компетентност и да са с развити личностни качества, необходими за самата сфера и естество на работа.

Към момента на провеждане на анкетното проучване за целите на дисертационния труд, обучението на специалност „Медицинска козметика“ е към групата на нерегулираните специалности към медицинските колежи в страната. В тази връзка, попитахме респондентите за мнението им относно създаването на Единни Държавни Изисквания и регулирането на обучението по специалността. Резултатите са представени на фигура 55.

**Фигура 55.**  
Мнение на потребителите на кадри относно създаването на ЕДИ

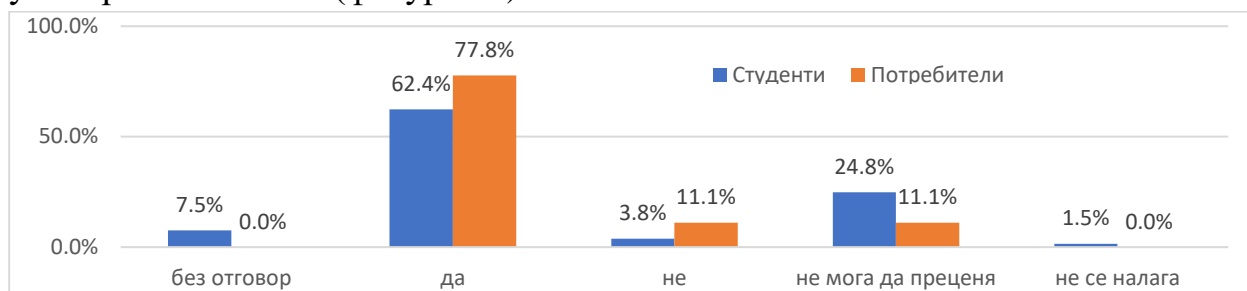


- a) да, категорично
- b) не, не е необходимо
- c) не мога да преценя
- d) в случай че, се налага

Всички респонденти са на мнение, че следва да бъдат създадени *Единни Държавни Изисквания*, с които да се регулира обучението в специалност „Медицинска козметика“.

Във връзка с възможността за продължаващо обучение и квалификация на кадрите от специалността, направихме сравнителен анализ между отговорите на двете групи респонденти (обучавани и потребители на кадри)

относно създаването на следдипломно обучение към структурата на университет/колеж. (фигура 56)



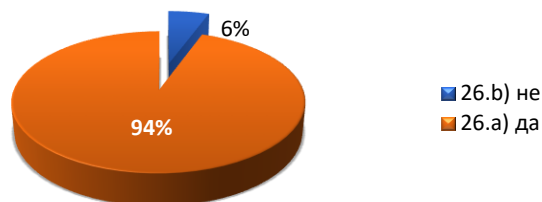
**Фигура 56.** Сравнителен анализ между мненията на обучавани и потребители на кадри относно създаването на следдипломно обучение/специализация към структурата на университет/колеж

Корелационният анализ (**0.95**, близко до **1**) показва силно изразена връзка в отговорите на двете групи анкетирани. С ясно изразена статистическа значимост ( $\chi^2(4) = 5.340$ ;  $p = 0.025$ ) се потвърждава категоричността в мнението на респондентите. А именно, създаването на следдипломно обучение/ специализация към структурите на университет/колеж е необходимост. Това ще даде възможност за продължаващо обучение и развитие на кадрите, а то от своя страна ще позволи разширяването и развитието на различните подраздели на козметологията като наука.

В заключение на анкетното проучване сред потребителите на кадри, ги попитахме дали самите те биха инвестирали в обучението на техен служител, за да завърши тази специалност. Резултатите са представени на фигура 57.

**Фигура 57.**

Нагласа на потребителите на кадри да инвестират в техни служители, за обучение в специалността



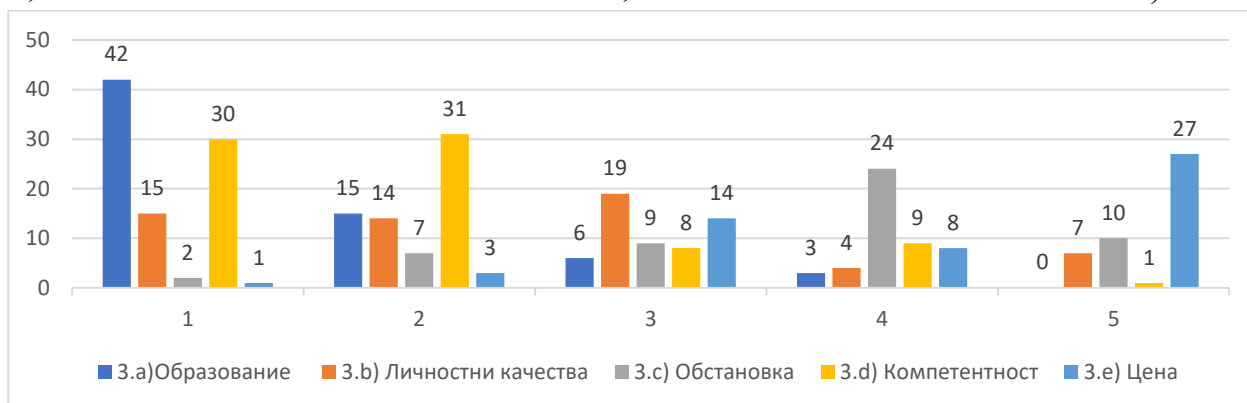
Получените резултати показват, че по-големият относителен дял (94%) е на потребителите на кадри, които биха инвестирали в обучението на техни служители по специалност „Медицинска козметика“. Това ни дава основание да приемем, че бизнесът в сферата на естетиката е готов да подпомогне професионалното обучение и израстване на кадрите. В тази връзка, унисона между образователната институция и пазара на труда следва да се изгради в насока качествена подготовка на обучаваните и тяхното професионално развитие.

### 3. АНКЕТНО ПРОУЧВАНЕ – ПОТРЕБИТЕЛИ НА КОЗМЕТИЧНИ / ЕСТЕТИЧНИ УСЛУГИ

В групата на потребителите на козметични/естетични услуги са включени респонденти, анкетирани при провеждане на учебна задача, в

условията на специализирано изложение за медицина, стоматология и естетика. Целта на учебната задача беше да се предостави възможност на студентите да развият своите комуникативни умения чрез провеждане на анкетно проучване. От друга страна, анкетиранието на посетителите по време на изложението имаше за цел да разбере позицията и мнението им относно кадрите, подготвяни в специалност „Медицинска козметика“. Изборът на респондентите се основаваше на факта, че и посетителите и изложителите са работещи в медицинските среди и/или са с медицинско образование. Според нас, мнението им като потребители на козметични/естетични услуги е с висока критично спрямо квалификацията на кадрите, прилагащи този тип услуги и процедури.

С цел да установим критериите, по които респондентите избират специалиста по козметични/естетични услуги, ги помолихме да посочат важните за тях компоненти, като ги номерират по степен на значимост (от 1 до 5, като 1 е висока степен на значимост, а 5 е малка степен на значимост).

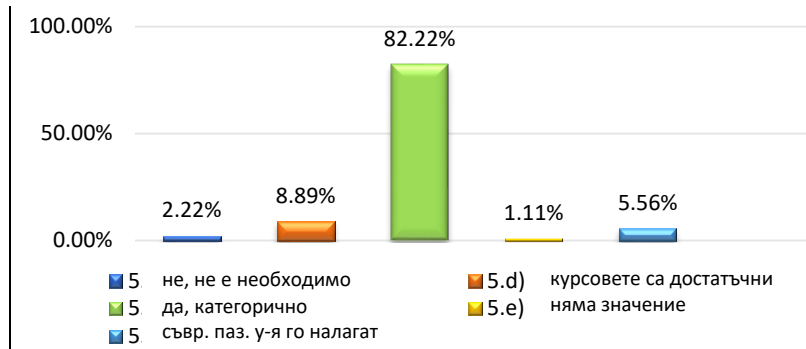


**Фигура 58.** Критерии на потребителите на козметични/естетични услуги при избор на специалист

Най-висок относителен дял има *образованието* като първостепенна значимост (42 бр.); втори по значимост критерий се явява дела на *компетентността* (31 бр.), третият по степен критерий са *личностните качества* (19 бр.); на четвърто място се нарежда *обстановката* (24 бр.) и на пето място по значимост е посочена *цената* (27 бр.). Тези показатели ни дават основание да приемем, че професионалистът, с неговите образование; компетентност и личностни качества, е водещ критерий при избор на специалист по козметични/естетични услуги пред материалното положение, като обстановка и цена. Резултатите са и предпоставка да считаме че, подготовката на кадрите и тяхното развитие са ключови фактори за удовлетвореността на клиентите и ползата за бизнеса в козметичния/естетичен бранш.

В края на анкетата помолихме респондентите да посочат своя отговор на следния въпрос „Считате ли за необходимо да има обучение на козметици в структурата на висшето образование?“ .

**Фигура 59.**  
**Мнение на респондентите относно необходимостта от обучение на козметици в структурата на висшето образование**



Получените данни показват най-висок относителен дял на респондентите (82.22%), чието мнение по поставеният въпрос е *да, категорично*. Разбира се, макар и с малки дялове съществуват и мнения като *курсовете са достатъчни* (8.89%) и *съвременните пазарни условия го налагат* (5.56%), и др. Тези показатели ни дават основание да приемем, че респондентите от тази анкетирана група са с високо мнение за кадрите от специалността и имат изискване към тяхната добра подготовка и степен на образование.

#### 4. ПЕДАГОГИЧЕСКИ ЕКСПЕРИМЕНТ

В следващите няколко подточки ще представим иновативните методи и подходи на обучение в специалност „Медицинска козметика“, с оглед на това, че те подлежат на оценка и анализ за нуждите на дисертационния труд. Приложението и внедряването им е реализирано в учебния процес на специалността в Медицински колеж София. Те са част от групата на интерактивните методи на обучение, представени в своята нестандартност и разнообразие.

В процеса на обучение при студентите от специалност „Медицинска козметика“ прилагането на: елементи от *изобразителното изкуство* (които накратко ще наричаме „*арт елементи*“) и *театралното изкуство* (*drama education*); внедряването на *социалната активност* в обучението; провеждането на учебни практики в реална работна среда и др., се очертаха като необходимите иновации в развитието на дидактическите методи и начини за учене. Заедно с класическите форми на обучение, тези нововъведения се оформиха като подход на активно усвояване на знания, по време на теоретичната и практическа подготовка на обучаваните. В основата на гореспоменатите иновативни подходи стои съвременната нагласа за разгръщане потенциала на обучаваните, в тяхното професионално и личностно развитие.

В унисон със заложените идеи за иновативните методи, ползвани в учебния процес, проведохме анкетно проучване сред студенти от **2-ри и 3-ти курс (2018 г.)**. Целта беше да получим обратна връзка за мнението на обучаваните, относно иновациите и тяхната ефективност в развитието и формирането им като професионалисти в съвременния свят на обучение.

Анкетираните бяха избрани по следните критерии - да са преминали прилаганите иновативни методи на обучение в специалността; да имат личното преживяване и мнение по зададените въпроси. В проучването бяха поканени 35 броя студенти, от които се включиха **28 броя**. Анкетната карта съдържа общо **15 броя** въпроси, касаещи основните иновативни подходи на обучение – моделиране, театър - ролева игра и практическо обучение в реална работна среда.

#### 4.1. Моделиране

Метод на изобразителното изкуство, чрез който студентите изготвят и представят ръчно изработени макети (рецепта за красота; проект на център/салон; анатомия на кожа и/или кожни придатъци).

##### Проект „Моят център за здраве и красота“

С цел усвояване на учебния материал по „Структура, обзавеждане и оборудване на Козметичен салон/кабинет/център“, на студентите се възлага задача, с която да представят своето виждане по темата, спазвайки стандартите, наредбите и изискванията за козметичен салон/ кабинет/център. За да изпълнят задачата, студентите следват учебния материал, но имат свободата да търсят, разглеждат и анализират детайлите, спрямо тяхното виждане по темата. Този модел на задача се оказва изключително полезен за усвояване, разбиране и визуализиране на една материя, като: нормативните наредби, закони и стандарти, касаещи сферата на козметичния бранш.

**Таблица 7.** Проект „Моят център за красота“, ръчно изработен макет 1 курс /2015г./, личен архив



**Проект „Макет на кожа/кожни придатъци“**

Идеята за изготвянето на анатомичния макет е заимствана от обучение в немска школа по козметика, както и от сходни методи, ползвани в детските градини. За първи път този проект е адаптиран и възложен като учебна задача през първи семестър на 2013/14 учебна година. След проследяване на ефекта от постигнатите резултати проектът продължи да се прилага и в следващите курсове на обучение.

**Таблица 8. Проект „Кожа и кожни придатъци“, ръчно изработени макети, личен архив**

	
<p>1 курс /2013г./</p>	<p>1 курс /2013г./</p>
	
<p>1 курс /2014г./</p>	<p>1 курс /2014г./</p>
	
<p>1 курс /2015г./</p>	<p>1 курс /2015г./</p>
	
<p>1 курс /2016/</p>	<p>1 курс /2016/</p>

Освен утвърждаването на знанията за анатомо-физиологичните особености на кожата и нейните придатъци, учебните цели са развитие на умения, които са значими за професията медицински козметик, напр.:

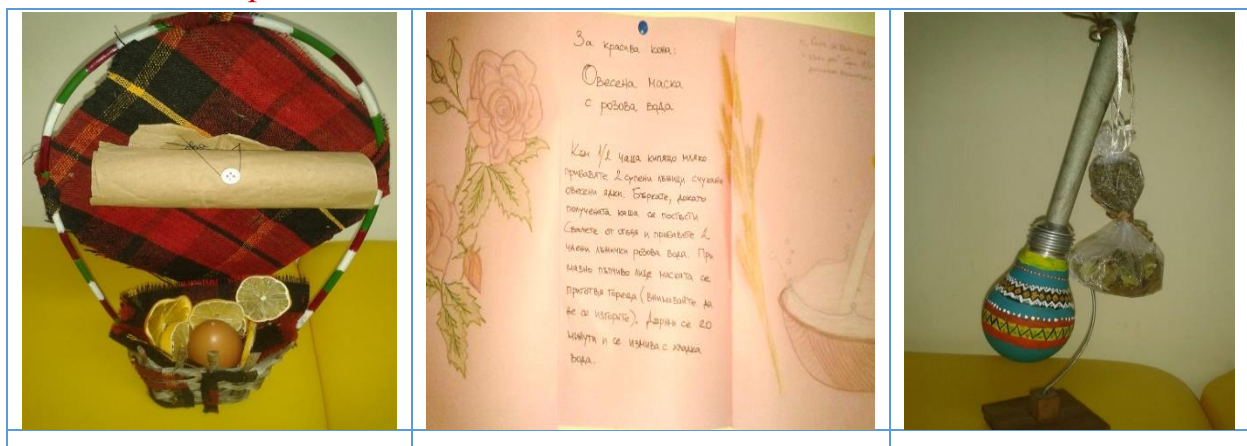
- усъвършенстване на фините движения на ръцете (двигателна памет),
- визуализиране и възпроизвеждане на информацията (зрителна памет),
- възпитание в търпимост (емоционална памет),
- изграждане на презентационни умения,
- развитие на качества, като усет за естетика, фитнес и др.

За изработката на макетите студентите имат възможност да избират между моделиране, рисуване или друг изобразителен подход, като всеки може да работи по предпочитан от него анатомичен модел на кожа или кожен придатък. Изискванията включват следните компоненти: да е ръчно направен; да е цветен, да има придружаваща легенда, с латинските наименования на отделните анатомични структури.

#### ✚ Проект „Моята рецепта за красота“

Идеята, заложена в задачата, е да се намери древна рецепта за красота като се представи нейното съдържание, начин на изпълнение и предназначение. Заедно с това, рецептата следва да бъде изработена по примера на папирус или модел на възстановка, чиято визия да носи послание за самата рецепта от историческият ѝ период на създаване. Целта на задачата основно се състои в провокирането на студентите да търсят и боравят с източници, носещи информация за исторически факти, свързани с изучаваната специалност. При представянето на задачите студентите се съобразяват със следните указания: да представят пред аудиторията създадените от тях изобретения (с пояснения за начина на изготвяне и ползвани материали); да обяснят историческите особености и практическа приложимост на информацията, включена в разработката.

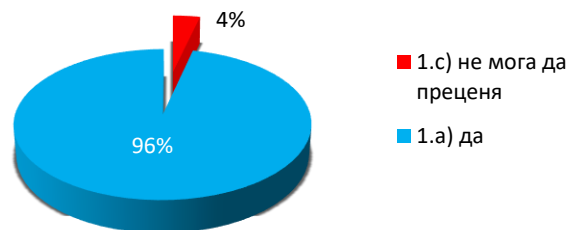
#### Таблица 9. Проект „Древни рецепти за здраве и красота“, ръчно изработени макети, личен архив



български	рецепти	1 курс /2016/
български	рецепти	1 курс /2017/

За да разберем мнението на респондентите относно полезността на „арт елементите“ при усвояването на теоретични знания, ги помолихме да отговорят на следния въпрос „Считате ли че, методът е полезен за по-доброто разбиране и усвояване на теоретичните знания в сравнение с класическите методи?“

**Фигура 60.**  
**Полезност на метода „моделиране“ при усвояване на теоретични знания**



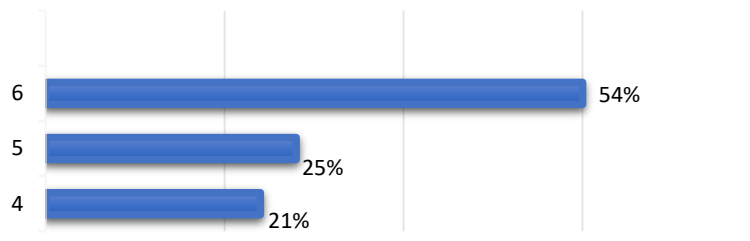
Отговорът на респондентите с най-голям относителен дял (96%) ясно и категорично показва, че полезността на метода в усвояването на теоретични

знания е голяма. Това потвърждава и педагогическата цел - методът има своето място в обучението за по-доброто разбиране на теоретичния материал. Възможността, студентите да творят по избран от тях начин и в същото време да усвояват учебния материал, прави метода подходящ и адаптивен, до степен на индивидуален подход спрямо обучаваните.

С цел да установим, до каква степен „*арт елементите*“ спомагат за развитието на практическите умения, като сръчност; организираност; детайлност и др., помолихме анкетирания да поставят оценка от 1 до 6 (1 означава минимална полезност, а 6 максимална полезност).

### **Фигура 61.**

Оценка на метода „*моделиране*“ спрямо развитието на практически умения

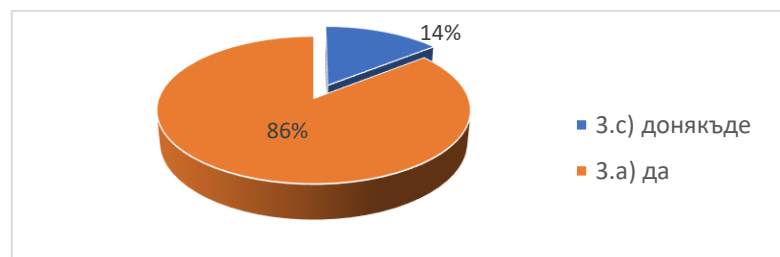


От получените резултати се вижда, че респондентите са оценили високо метода, като полезност в развитието на практическите им умения. Най-голям брой (54%) са посочили оценка „6“, като останалите оценки са в диапазона добър и мн. добър. Тези резултати, потвърждават и нашата теза, че моделирането като метод на обучение е полезен и допринася за усъвършенстване на практическите способности и знания на студентите.

Във връзка с това, доколко методът „*моделиране*“ допринася за допълнителното обогатяване със знания, помолихме респондентите да посочат своето мнение.

### **Фигура 62.**

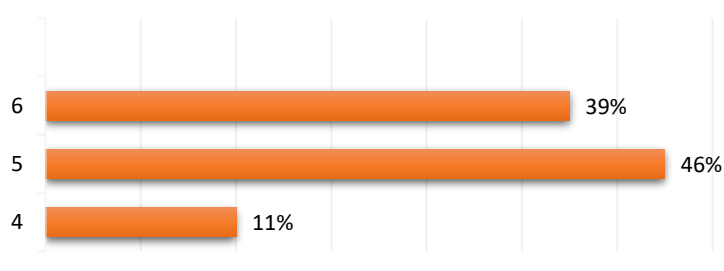
Мнение на респондентите за допълнителното обогатяване на знанията чрез „*моделиране*“



С най-голям относителен дял са отговорилите положително (86%), като най-малък се очертава дела на отговорилите с *донякъде* (14%). Липсват отговори относно не допринасянето на метода в допълнителното обогатяване със знания. Тези показатели ни дават основание да приемем, че методът дава възможност за придобиване и разширяване на знанията и в този смисъл подпомага добрата подготовка на студентите.

Следващият въпрос от анкетата имаше за цел да разбере, дали методът подпомага развитието на презентационните умения на обучаваните. За това, помолихме респондентите да оценят метода „*моделиране*“ от 1 до 6 относно развитието на техните презентационни умения (1 означава минимална полезност, а 6 максимална полезност).

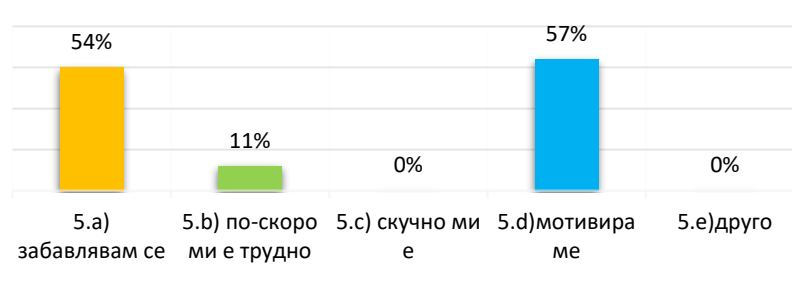
### Фигура 63. Оценка на метода „моделиране“ относно презентационните умения на обучаваните



Получените данни сочат, че методът е оценен по-скоро във високата скала (46% „5“ и 39% „6“). Това потвърждава полезността на метода и в тази насоченост, а именно изграждане на презентационни умения (поведение, говорене и др.).

В заключение на анкетната част, свързана с „моделирането“, помолихме респондентите да посочат как се чувстват по време на използването на метода, за да изпълнят дадена задача.

### Фигура 64. Емоционално състояние на обучаваните при „моделиране“



\*Сборът от процентите е по-голям от 100, тъй като анкетиранияте са давали повече от един отговор

С най-големи относителни дялове се очертават следните два отговора: *забавлявам се* (54%) и *мотивира ме* (57%). Едва 11% от респондентите споделят, че по-скоро им е трудно. Получените данни показват, че заедно с усвояването на теоретичните знания и практически умения, както и презентационните способности, методът има и силно положително влияние върху емоционалното състояние на обучаваните. Считаме че, методът „моделиране“ допринася за цялостното развитие на студентите в условията на учебен процес.

## 4.2. Театър-ролева игра

### ✚ Методът „Театър“

С цел развиване на комуникационните умения и професионалното поведение на обучаваните се използват елементи от театралното изкуство (drama education), адаптирани към обучението в специалността.

За постигане на педагогическите цели по време на практическото обучение на тема „*Комуникация с клиент*“ използваме „*ролеви игри*“ под формата на драматична постановка. На случаен принцип, студентите се разделят на две групи – *клиенти* и *медицински козметици*. Всеки от групата на „*Клиент*“ следва да изиграе ролята на клиент с конкретен психо-социален профил, а всеки от групата на „*Медицински козметик*“ има за задача да избере

подход за посрещането и обслужването на съответния клиент. И двете групи трябва да проучат психо профила на клиентите, за да могат едните да ги изиграт като образ, а другите да ги посрещнат. Втората част от задачата се състои в представяне на съответната драматична постановка от всяка ролева двойка, пред публика - техните колеги (студенти и преподаватели). По този начин, всеки студент може да бъде част от театъра, но и от публиката, където има възможност да наблюдава различни типове клиенти и различни подходи на комуникация с тях. Методът на театъра протича в безопасна среда и спокойна атмосфера, където действията (ролите) и последиците от тях се обсъждат и анализират от всички участници. Една среда, в която се пресъздава „реална ситуация“, без опасностите и клопките, които в подобен случай от действителността биха били налични.

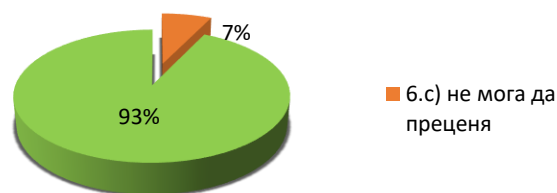
**Таблица 10.** Проект „Театър-ролева игра“ - Drama education, 1 курс 2016г., личен архив

 <p><b>Комуникация</b>          Предизвикателството да общуваме ☺          Учебен проект          “Професионална комуникация между медицински          козметик и клиент”          1 курс 2016г.</p>	
	
	 <p><b>Умението да общуваме ☺</b></p>

За определяне полезността на метода в теоретичната подготовка на студентите, ги помолихме да посочат своя отговор. (фигура 65)

### Фигура 65.

Полезност на метода „театър-ролева игра“ при усвояване на теоретични знания

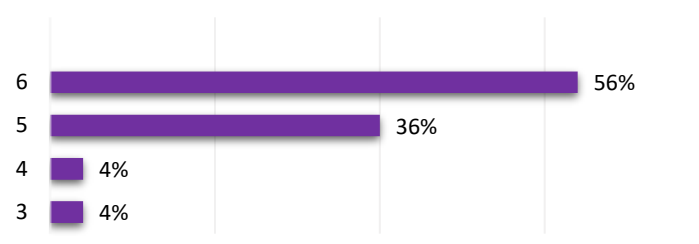


Анализът на резултатите показва, че най-голям е относителният дял на положително отговорилите (93%). Според респондентите, методът спомага за по-доброто разбиране и усвояване на теоретичния материал, в сравнение със класическите методи. За подготовката по задачата, обучаваните имат възможност да ползват знанията си и от други дисциплини. Това прави метода широко обхванат в изграждането и/или затвърждаването на знанията на студентите.

За да установим, до каква степен методът спомага за развитието на уменията-комуникация; професионално поведение; емпатия и др., помолихме анкетираните да поставят оценка от 1 до 6 (1 означава минимална полезност, а 6 максимална полезност).

### Фигура 66.

Оценка на метода „театър-ролева игра“ при развитието на умения -комуникация, емпатия и др.

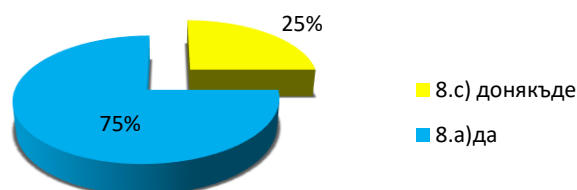


От получените резултати се вижда, че превалира мнението за оптимална полезност на метода в развиването на умения, като: комуникация, професионално поведение и др. Оценяването е изцяло във високите степени на скалата (36% с „5“ и 56% с „6“). Това ни дава основание да приемем, че методът „театър-ролева игра“ е ценен и следва да продължи да се прилага в обучението на студентите. Също така, предимство на метода е неговата гъвкавост, поради което може да бъде адаптиран за различни педагогически цели и учебни задачи.

Следващият въпрос имаше за цел да установи доколко метода „театър-ролева игра“ стимулира допълнителното обогатяване на знанията и уменията на обучаваните.

### Фигура 67.

Мнение на респондентите за допълнителното обогатяване на знанията чрез метода „театър-ролева игра“

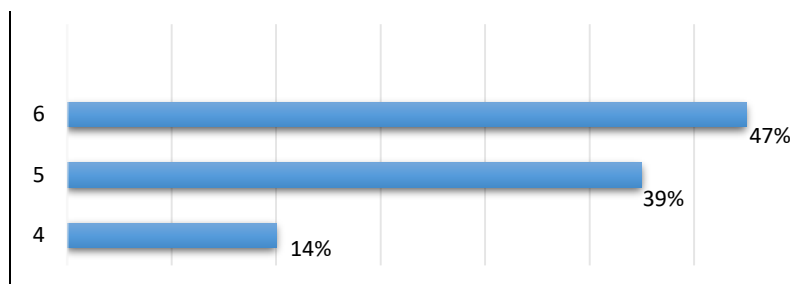


С най-голям относителен дял е отговорът „да“ (75%). Не се наблюдават несъгласие и липсата на мнение по въпроса. Тези резултати ни дават основание да приемем, че методът „театър-ролева игра“ има своето положително въздействие при допълнителното обогатяване с знания и развиване на уменията на обучаваните.

За да определим степента на полезност при развитието на презентационните умения, помолихме респондентите да оценят метода „театър-ролева игра“ от 1 до 6 (1 означава минимална полезност, а 6 максимална полезност)

### Фигура 68.

Оценка на метода „театър-ролева игра“ за презентационните умения на обучаваните

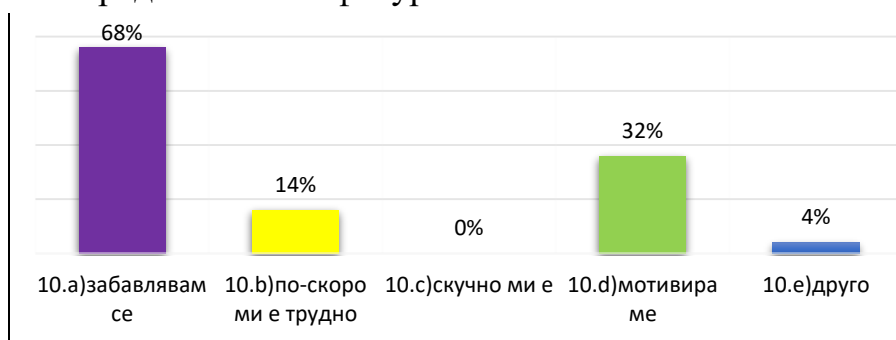


Получените данни показват, че оценката на респондентите за метода, относно развиването на презентационните им умения, е по-скоро във висока степен на скалата (47% „6“ и 39% „5“). Този показател потвърждава ефективността на „театър-ролева игра“ в насока за придобиване на по-добра способност за комуникация, говорене и др. „Да влезнеш в обувките на другия“ е термин, който съдържа в себе си смисъла да умееш да разбереш човека срещу теб и да изградиш адекватна и пълноценна комуникация, с цел общото благо и развитие. Именно с тази си сила „театър-ролева игра“ е изключително полезен метод в обучението на студентите.

В заключение на анкетната част, свързана с „театър-ролева игра“, помолихме респондентите да посочат как се чувстват по време на прилагането на метода. Резултатите са представени на фигура 69.

### Фигура 69.

Емоционално състояние на обучаваните при метода „театър-ролева игра“



\* Сборът от процентите е по-голям от 100, тъй като анкетираниите са давали повече от един отговор

С най-голям относителен дял се очертава отговорът „забавлявам се“ (68%), като на второ място е дела на отговорилите „мотивира ме“ (32%) и едва 14% посочват „трудно ми е“. За разлика от „моделирането“ тук процента на „забавлявам се“ е по-голям. По всяка вероятност това се дължи на естеството

на театъра, като изживяване. Считаме че, положителната емоция и разновидност на метода на обучение допринася за по-доброто усвояване на учебния материал.

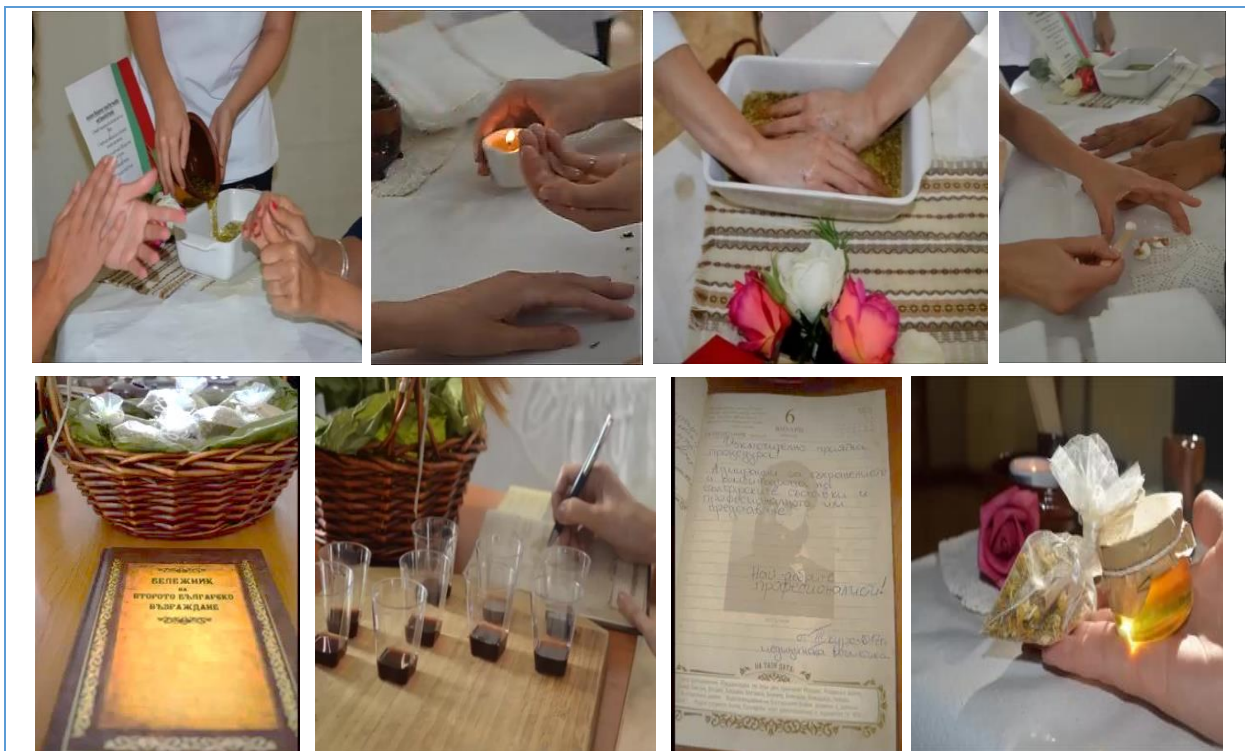
#### 4.3. Практическо обучение в реална работна среда

Метод на провеждане на практическо обучение, протичащо в реални работни условия. Базирайки се на възгледите за обучение чрез активни методи, които развиват социални умения, е адаптиран метод на активно учене, провеждан под формата на социални събития. За целта е създаден учебен проект „Социална акция-**Превенция на здравето с грижа за красотата**“, протичащ под различни теми и форми и в чиято реализация централна роля заемат студентите. В осъществяването на проекта е застъпен принципа на „партньорството“, при който студенти и преподаватели са в равнопоставени позиции. Етапите по проекта, като: избор на тема; определяне на целите и задачите; планиране на работата и очакваните резултати и тяхното представяне се осъществяват от изградения работен екип между преподаватели и студенти. Идеята на проекта има два основни аспекта:

- ✚ *Медико-социален аспект* – популяризиране, информиране и обучение на обществото по теми, свързани с грижата за здравето и красотата.
- ✚ *Учебно-практичен аспект* – развитие на социални умения и затвърждаване на усвоени професионални знания и умения, в реална работна среда.

#### ✚ Таблица 11. Проект „Практическо обучение в реална работна среда“



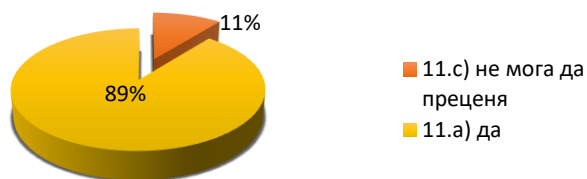


**1st International Sofia Staff Week & 30th Anniversary of Erasmus:  
"Ancient Bulgarian ritual for healthy and beautiful hands" and "Organic Makeup  
of Bulgarian products", Sofia 2017**

Този подход на обучение дава възможност за: работа в екип и същевременно индивидуално изпълнение на дейности; сблъсък с непредвидени проблеми в процеса на работа и намирането на решения; разширяване на индивидуалния професионален опит с развитие на социални умения в реална работна среда.

Макар и основно създаден за практическо обучение, помолихме респондентите да отговорят доколко семинарът е полезен за по-доброто им разбиране на теоретичния материал.

**Фигура 70. Ползност на метода „реална работна среда“ при затвърждаване на теоретични знания**

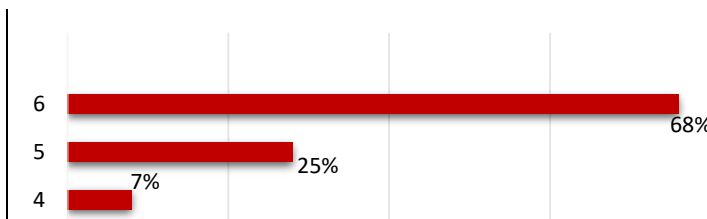


С най-голям относителен дял е мнението на респондентите с отговор „да“ (89%). Тук също не се наблюдават отговори с негативен и/или липсващ характер. Получените резултати ни дават основание да приемем, че макар и с практическа насоченост методът дава възможност за по-атрактивен и различен начин да се затвърдят теоретичните знания. Още повече, този подход скъсява разстоянието между теория и практика, като дава възможност чрез практиката да бъде разбрана и теорията. Допускаме че, реалната работна среда допълнително стимулира обучаваните да са предварително подготвени в теоретичен аспект.

За да разберам за полезността на метода в практическото обучение на студентите, ги попитахме следното „*Доколко методът допринася за развитието на Вашите умения (комуникация, професионално поведение, организираност, прецизност и др.)*“. Помолихме респондентите да оценят метода „реална работна среда“ от 1 до 6 (1 означава минимална полезност, а 6 максимална полезност).

### Фигура 71.

Оценка на метода „реална работна среда“ при развитието на умения - професионално поведение, организираност и др.

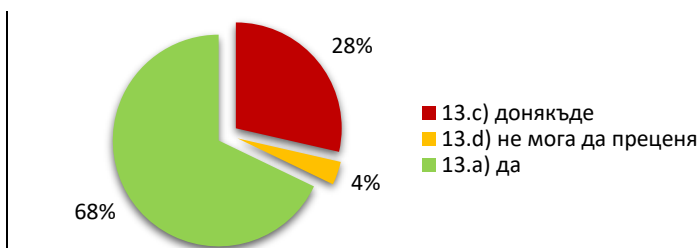


От получените резултати се вижда, че скалата за оценяване е по-скоро във високата степен (68%), т.е. респондентите са оценили високо полезността на обучението при развиване на уменията им. Това ни дава основание да приемем, че методът има своя добър педагогически принос в подготовката на кадрите от специалността.

Относно следващият въпрос, касаещ обогатяването с допълнителни знания по време на обучението в реална работна среда, резултатите са представени на фигура 72.

### Фигура 72.

Мнение на респондентите относно допълнителното обогатяване на знания чрез метода „реална работна среда“

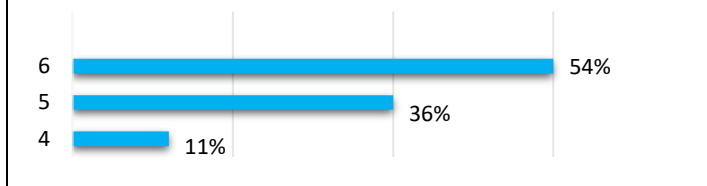


С най-голям относителен дял е положителното мнение на респондентите (68%), като отговорилите с „донякъде“ са 28%. Считаме че, в условията на реална работна среда се обогатяват знанията и уменията на участниците, а също така се изгражда необходимият професионален опит. Този методът дава възможност учебните занятия да протичат по разнообразен начин, адаптирайки се спрямо естеството и нивото на изучавания учебен материал.

В унисон с предходните методи, помолихме респондентите да оценят и този метод относно приносът му върху презентационните им умения.

### Фигура 73.

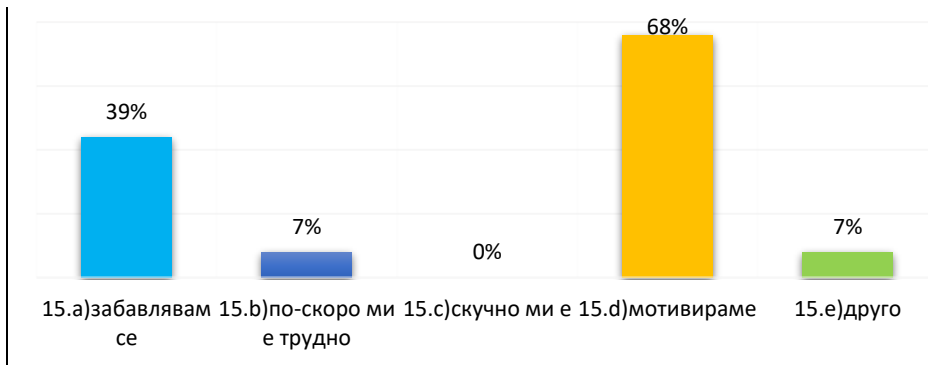
Оценка на метода „реална работна среда“ за развитие на презентационните умения



Резултатите показват високи нива на оценяване (54% „6“ и 36% „5“). Можем да приемем, че и този метод наравно с предходните оказва положително влияние върху презентационните умения на обучаваните.

Отново, в заключение на анкетната част, помолихме студентите да посочат начина по който се чувстват по време на участието им в проекта „реална работна среда“.

**Фигура 74.**  
Емоционално състояние на обучаваните при метода „реална работна среда“



\* Сборът от процентите е по-голям от 100, тъй като анкетираните са давали повече от един отговор

С най-голям относителен дял е мнението на респондентите за „мотивацията“ (68%), следван от дела на „забавлявам се“ (39%). За разлика от предишните два метода, тук много ясно е изразен мотивационният момент на въздействие. Това ни дава основание да приемем, че методът следва да бъде устойчиво внедрен в обучителния подход. По този начин ще се даде възможност мотивацията да бъде водещ стимул за учене и развитие от страна на студентите. Самият метод позволява прилагането на разнообразни форми и подходи на обучение. С оглед на полезността му в разглежданите аспекти, методът има своето място в съвременните условия на обучение.

## ЗАКЛЮЧЕНИЕ

За осъществяване на поставената цел, която е свързана с разглеждането на обучението и ефективността на учебния процес в подготовката на кадри от специалност „Медицинска козметика“, настоящият дисертационен труд разглежда следните аспекти:

- направени са проучвания в областта на висшето образование в България
- направени са проучвания в областта на подготовката на кадри от специалност „Медицинска козметика“ в национален и международен аспект
- анализирани са основни стълбове на социално-медицинските аспекти в обучението в специалността
- разгледани са контурите на психологическите и педагогическите аспекти на обучението в специалността
- представени са методи на активно учене чрез модели на експериментално приложени иновативни подходи на обучение
- изяснява се важността и същността на решаване на проблеми с помощта на ИКТ и изграждане на надградени с ИКТ умения, за преподаватели и студенти
- използвана е методологията *I\*Teach* (съвременният преподавател) при практическите разработки, представени в дисертационния труд.
- разгледана е ролята на бизнеса и неговата полезност в обучението, чрез участието му в учебния процес.

Настоящото изследване е върху един многоаспектен проблем, какъвто е обучението в областта на здравните грижи, в частност обучението на „медицински козметици“. Качеството и ефективността на обучението в специалност „Медицинска козметика“ е тясно свързано с организацията и управлението на висшето медицинско образование. Процесът на обучение в колежа съчетава академично управление и атмосфера, висока мотивация и професионални умения, навици и други положителни личностни качества у обучаваните. През последните години все повече внимание се отделя на иновативните технологии и на иновациите в обучението на медицинските специалисти. Те спомагат за промяна в системата на образованието, организацията и съдържанието на обучението, неговия ход, протичане и резултати.

Резултатите и анализите до голяма степен потвърждават хипотезата, че използваните иновативни методи и подходи в учебния процес ще повишат мотивацията на обучаваните за тяхното професионално развитие и последваща реализация, а оптимизирането на условията и факторите на учебната среда и

процес ще доведе до по-висока ефективност и по-добра професионална подготовка на професионалистите по „Медицинска козметика“.

С оглед предоставянето на възможността за „Учене през целия живот“ се създава и необходимостта от адаптиране на организацията на учебния процес, с цел да се удовлетвори желанието за учене и професионално развитие на повече участници от групите на „учащи родители“ и „работещи“, чиято нагласа за инвестиция в повишаване степента на образованието си е значително голяма. Също така, започването на работа в сферата на естетиката и козметичния бранш по време на обучението е често срещано явление, особено при студенти от 3-ти курс. Това е и важен показател за нуждите на естетичния и козметичен бранш от подготвени кадри с колежанско образование.

Обучаваните и потребителите на кадри са положително настроени към развитието на учебния процес, а потребителите на козметични/естетични услуги ценят високо степента на образование и компетентността на кадрите от специалността. Студентите са мотивирани, проявяват самоконтрол и правят критична самооценка на притежаваните от тях теоретични знания и практически умения.

Новостите в козметологията и новите методи на обучение, както и методики на работа, създават предпоставки за постоянното усъвършенстване на „медицинските козметици“, без което професионалният им успех е немислим. Създаването на разнообразни следдипломни курсове, възможности за специализации в желани направления и надграждаща образователна степен ще доведат до повишаване качеството на обучението и съвременната подготовка на обучаваните в специалност „Медицинска козметика“.




## ИЗВОДИ

1. Интересът към специалността „Медицинска козметика“ е изключително висок, както от страна на кандидат-студентите, така и от страна на бизнеса в сферата.
2. Според всички анкетирани групи обучението в специалност „Медицинска козметика“ е в унисон със съвременните тенденции за подготовка на кадри във висшето образование.
3. Обучението в специалност „Медицинска козметика“ е предпочитано като възможност за образователно развитие, от работещите в козметичния/естетичен бранш.
4. Обучението в специалността отговаря на високата мотивация, представите и нагласите на учащите.
5. Бизнесът в козметичния бранш има желание да участва в развитието на обучението в специалността, с цел всеобхватната подготовка на кадрите и тяхното успешно реализиране на пазара на труда.
6. Наблюдава се една добре изразена критичност и вискателност на обучаваните към развитието и подобряването на: учебните условия; методите на обучение и организацията на учебния процес.
7. Обучаваните предпочитат часовете по упражнения и практическа подготовка да бъдат увеличени.
8. Потребителите на кадри и обучаваните считат че, практическата подготовка и практическото обучение в реална работна среда са водещи за развитието на професионалните умения и адаптивните способности към работната среда.
9. Основното очакване, което потребителите на кадри имат към завършилите специалността е професионалната компетентност.
10. Резултатите от педагогическия експеримент потвърждават тезата, че с разработването и внедряването на иновативни интерактивни методи на обучение се постига повишаване на мотивацията за учене и развитие на професионалните компетенции и личностните качества.
11. За потребителите на кадри, обучаваните и потребителите на козметични/естетични услуги е от съществено значение обучението по специалността да се осъществява в структурата на висшето образование, както и да има възможност за следдипломно обучение/специализация.
12. Обучавани и потребители на кадри са на мнение, че е необходимо да се регулира обучението в специалност „Медицинска козметика“ чрез създаване на Единни Държавни Изисквания.





## **ПРЕДЛОЖЕНИЯ И ПРЕПОРЪКИ**

Въз основа на направеното изследване и опита ни могат да се формулират следните ПРЕДЛОЖЕНИЯ И ПРЕПОРЪКИ за подобряване на дейността, свързана с професионалната квалификация на специалистите по „Медицинска козметика“:

**Към Министерството на образованието и науката, Министерството на здравеопазването, имащи отношение към организацията, регулирането, реализирането и финансирането на обучението в структурата на Медицински университет - Медицински колеж, в специалност „Медицинска козметика“**

-  да се регулира обучението в специалност „Медицинска козметика“ чрез създаване на ЕДИ като се синхронизират хорариумите по основополагащите дисциплини и практическата подготовка.
-  да се създадат законови условия, стимулиращи бизнес средите да участват активно в обучението на кадрите от специалност „Медицинска козметика“ чрез осигуряване на: учебни бази за практика; стипендии за учащите; партньорство в научни и учебни проекти и други форми, водещи до развитие на учебния процес.
-  да се обособи професията „медицински козметик“ като самостоятелна чрез включването ѝ в класификатора на професиите, с код към направление „Здравни грижи“.

**Към ръководствата на Медицинските Университети / Колежи, имащи отношение към обучението на „медицински козметици“:**

-  да се създадат условия за продължаващо обучение, като се изработят програми за следдипломни специализации, съобразени със съвременното състояние и развитие на високоспециализираните технологии, методи и средства в козметологията.
-  да се създадат условия за академично израстване на кадрите като се изработят програми за следващи степени на обучение по примера на международните добри практики (3+2)
-  да участват в създаването на ЕДИ и регулирането на обучението в специалност „Медицинска козметика“.
-  създаване на диалог с бизнес средите и привличането им като участници в развитието на учебния процес

## ПРИНОСИ

1. Научно теоретичен - проведено е първото в страната комплексно, представително изследване на обучението в специалност „Медицинска козметика“.
2. Научно теоретичен - изследвани са основните аспекти и проблеми на обучението в специалност „Медицинска козметика“.
3. Научно приложен характер – систематизирани са основните компоненти, влияещи върху обучението на студентите от специалност „Медицинска козметика“.
4. Научно практически – оригинален принос с практическо-приложна стойност са адаптираните и приложени иновативни методи на обучение.

**Списък с публикации, свързани с дисертационния труд  
на Бинназ Музаферова Асанова**

---

1. **Асанова Б.** (2011). История на козметиката, сп. „Здраве и Наука“ - Медицински колеж „Йорданка Филаретова“, София, година I, бр. 1 (001), стр. 10
2. **Асанова Б.** (2012). Пленарен доклад - „Специалност Медицинска козметика – развитие и перспективи“, сп. Здраве и Наука, София, година II, бр. 3, стр. 18
3. Грозданова Т., **Б. Асанова**, М. Москова, (2015) „Фактори, повлияващи психичното здраве в юношеска възраст“, КОНТАКТ 2015, ИНГА , стр.16-20
4. **Asanova B.**, M. Vizeva, V. Petkov, L. Miteva (2011). History of the specialty Medical Aesthetics in Bulgaria, 5th Balkan Congress on the history and ethics of medicine, Istanbul, pp. 252-255

## Благодарности

---

Изразявам своята благодарност на:

**Ръководството на катедра „Медицинска педагогика“, към  
Факултет по обществено здраве на Медицински университет – София,  
в лицето на проф. Теодор Попов, дп и колегите от неговия екип**

и

**Ръководството на Медицински колеж „Йорданка Филаретова“,  
в лицето на проф. Захарина Савова, дм – зам. директор,**

за предоставената възможност и подкрепа  
в професионалното ми развитие и академично израстване.

Изразявам огромната си благодарност на моя научен ръководител  
**проф. Силвия Младенова, дм**, без чиято помощ, напътствия, критичност и  
взискателност този труд не би бил реалност.

Сърдечни благодарности на всички колеги и студенти, включени  
в изследването, за колегиалното и професионално отношение.

**Благодаря на семейството си!**

За времето, усилията и безпрекословната подкрепа.